

sygn. akt III AUa 742/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 grudnia 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w osobie Przewodniczącej – sędziego Urszuli Iwanowskiej, po rozpoznaniu w dniu 29 grudnia 2023 r., w S. na posiedzeniu niejawnym

sprawy z odwołania T. R. (1)

przeciwko Zakładowi Emerytalno-Rentowemu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W.

o wysokość emerytury i renty inwalidzkiej

na skutek apelacji organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VI Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 28 października 2022 r., sygn. akt VI U 746/22,

zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołania oraz zasądza od T. R. (1) na rzecz Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W. kwotę 180 (sto osiemdziesiąt) złotych wraz z ustawowymi odsetkami należnymi za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego wyroku ubezpieczonemu do dnia zapłaty tytułem zwrotu kosztów procesu.

sędzia Urszula Iwanowska

sygn. akt III AUa 742/22

UZASADNIENIE

Dwoma decyzjami datowanymi kolejno na 2 czerwca 2017 r. oraz 12 lipca 2017 r., znak odpowiednio: (...) oraz (...), Zakład Emerytalno-Rentowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W., działając z urzędu na podstawie otrzymanej z IPN informacji, ponownie ustalił wysokość emerytury i renty inwalidzkiej T. R. (1), poczynając od 1 października 2017 r.

W odwołaniach od powyższych decyzji T. R. (1) wniósł o ich zmianę poprzez przyznanie mu prawa do świadczeń w dotychczasowej wysokości, a także przyznanie mu prawa do całości różnicy pomiędzy świadczeniami należnymi a wypłaconymi wraz z ustawowymi odsetkami zarzucając im:

1. oparcie rozstrzygnięcia na błędnym zakwalifikowaniu jego służby wojskowej w okresie od 1 października 1975 r. do 31 lipca 1990 r. jako służby na rzecz totalitarnego państwa,
2. oparcie rozstrzygnięcia na przepisach ustawy nowelizującej z dnia 16 grudnia 2016 r., niezgodnych z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej oraz Europejską Konwencją o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, a tym samym naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

- art. 2 Konstytucji RP polegające na arbitralnym obniżeniu przysługujących mu świadczeń, co narusza zasadę ochrony praw nabytych i zasadę sprawiedliwości społecznej, a także zasadę zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz niedziałania prawa wstecz, wynikające z zasady demokratycznego państwa prawnego;

- art. 67 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, polegające na arbitralnym obniżeniu przysługujących mu świadczeń, co stanowi nieproporcjonalne i nieuzasadnione naruszenie przysługującego mu prawa do zabezpieczenia społecznego;

- art. 30 oraz art. 47 Konstytucji RP w zw. z art. 8 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, polegające na naruszeniu jego godności, prawa do ochrony czci, dobrego imienia, prawa do prywatności i prawa do poszanowania życia rodzinnego, poprzez przyjęcie, że jego służba w okresie przed 1 sierpnia 1990 r. stanowiła „służbę na rzecz totalitarnego państwa”, a tym samym arbitralne przypisanie mu - w akcie prawnym rangi ustawy - winy za działania związane z naruszeniami praw człowieka, których dopuszczali się niektórzy przedstawiciele władzy publicznej PRL oraz niektórzy funkcjonariusze organów bezpieczeństwa PRL, a do których on w żaden sposób się nie przyczynił;

- art. 32 ust. 1 w zw. z art. 64 ust. 1 i 2 oraz art. 67 ust. 1 Konstytucji RP w zw. z art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w zw. z art. 14 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, polegające na nieuzasadnionym, dyskryminującym zróżnicowaniu jego uprawnień o charakterze majątkowym wynikających ze służby po roku 1990 i obniżeniu świadczeń emerytalnych należnych mu z tytułu tej służby, w stosunku do osób, które nie pełniły służby w okresie PRL, w sposób naruszający zasadę równości wobec prawa;

- art. 45 ust. 1 w zw. z art. 10 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz art. 42 ust. 1 Konstytucji RP w zw. z art. 6 ust. 2 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, polegające na zastosowaniu represji bez wykazania winy indywidualnej, zastąpienie w tym zakresie władzy sądowniczej władzą ustawodawczą i odwróceniu w ten sposób zasady domniemania niewinności przez uznanie wszystkich funkcjonariuszy będących w służbie przed 31 lipca 1990 r. za winnych działań zasługujących na penalizację;

- art. 64 ust. 1 i 2 w zw. z art. 67 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP w zw. z art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w zw. z art. 14 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, polegające na arbitralnym naruszeniu jego osobistych praw majątkowych i prawa do poszanowania mienia, które podlegają równej dla wszystkich ochronie, na skutek nieproporcjonalnego naruszenia jego prawa do zabezpieczenia społecznego, co stanowi przejaw nieuzasadnionej represji ekonomicznej;

- naruszenie zasady określoności przepisów prawa, wymagającej formułowania ich w sposób jasny, poprawny i precyzyjny, wyrażonej w § 6 załącznika do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie zasad techniki prawodawczej, polegające na użyciu w ustawie określeń o charakterze ogólnym: „Zwiad Wojsk Ochrony Pogranicza” i „Zarząd Kontroli Ruchu Granicznego”, co może powodować nieuzasadnione, a nawet wręcz uznaniowe kwalifikowanie przez pracowników IPN byłych żołnierzy zawodowych WOP jako pełniących służbę „na rzecz totalitarnego państwa”;

- spowodowanie kolizji przepisów ustawy z dnia 16 grudnia 2016 r. z przepisami art. 151 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, bez rozstrzygnięcia tej kolizji w ustawie, polegające na arbitralnym pozbawieniu byłych żołnierzy zawodowych WOP uprawnień do zaliczenia służby w Wojskach Ochrony Pogranicza na równi ze służbą w Straży Granicznej;

- naruszenie przepisów zawartych w art. 33 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...), z których wynika, że powtórna decyzję w sprawie zakończonej już prawomocną decyzją organ emerytalny może wydać tylko w ściśle określonych w przywołanych przepisach okolicznościach, które w przypadku ubezpieczonego nie wystąpiły od czasu wydania przez ZER MSWiA decyzji emerytalnej z dnia 29 czerwca 2000 r. oraz decyzji rentowej.

W obszernym uzasadnieniu ubezpieczony przedstawił swoje stanowisko.

W odpowiedzi na odwołania organ rentowy wniósł o ich oddalenie podkreślając, że zaskarżone decyzje zostały wydane zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

Na rozprawie w dniu 19 października 2022 r. ubezpieczony sprecyzował roszczenia wnosząc o przyznanie odsetek od poszczególnych należności z tytułu świadczeń za każdy miesiąc, poczynając od daty, w której dane świadczenie miało być wypłacone, tj. od 5 dnia każdego miesiąca.

Wyrokiem z dnia 28 października 2022 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w pkt. I zmienił decyzję z dnia 2 czerwca 2017 r., znak: (...) i ustalił wysokość renty inwalidzkiej T. R. (1), poczynając od 1 października 2017 r., z pominięciem konieczności obniżenia świadczenia na podstawie przepisów art. 15c ust. 1, 2 i 3 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (w brzmieniu obowiązującym w dniu 1 stycznia 2017 r. – t. j. Dz. U. z 2016 r., poz. 708 ze zm.); w pkt II zmienił decyzję z dnia 12 lipca 2017 r., nr (...) i ustalił wysokość emerytury T. R. (1), poczynając od 1 października 2017 r., z pominięciem konieczności obniżenia świadczenia na podstawie przepisów art. 22a ust. 1 i 3 ustawy wyżej powołanej oraz przekazał Dyrektorowi Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji do merytorycznego rozpoznania poprzez wydanie decyzji wniosek T. R. (1) o przyznanie prawa do odsetek ustawowych od należnego mu w związku ze zmianą obu zaskarżonych decyzji wyrównania przysługujących mu świadczeń (punkt III).

Powyższe orzeczenie Sąd Okręgowy oparł o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

T. R. (1) urodził się w dniu (...)

W 1974 roku ukończył naukę w Technikum (...), po czym – z dniem 25 września 1974 r. rozpoczął pełnienie zawodowej służby wojskowej, polegające w pierwszym okresie na nauce w rocznej Szkole (...) w K.. Naukę w tej szkole T. R. ukończył z końcem sierpnia 1975 r., uzyskując tytuł technika kryminalistyki w zakresie specjalności: służba specjalna.

Po ukończeniu nauki, od 2 października 1975 r. ubezpieczony rozpoczął pełnienie służby wojskowej w stopniu młodszego chorążego, w (...) Brygadzie (...), na stanowisku kontrolera (...) S.-G. (w okresie od 1 do 15 września 1975 r. pozostawał w dyspozycji Ministra Spraw Wewnętrznych, zaś w okresie od 16 września do 1 października 1975 r. – w dyspozycji D. (...)). W krótkim czasie został nieetatowym kierownikiem zmiany.

W okresie od 1 października 1984 r. do 31 sierpnia 1985 r. odbywał kurs oficerski (...) w korpusie osobowym oficerów ochrony pogranicza w grupie specjalności zwiadowczej, który zakończył z wynikiem pozytywnym. W związku z powyższym został mianowany na pierwszy stopień oficerski.

Po ukończeniu kursu ubezpieczony formalnie powrócił do pełnienia służby na stanowisku starszego kontrolera (...) S.-G.. Faktycznie pełnił jednak zadania starszego oficera operacyjnego w Wydziale (...). Stanowisko to zostało mu formalnie powierzono od 1 kwietnia 1987 r. i zajmował je aż do 15 maja 1991 r.

Z dniem 15 maja 1991 r. T. R. został zwolniony z zawodowej służby wojskowej i przeniesiony do rezerwy, a to w związku z mianowaniem go funkcjonariuszem Straży Granicznej.

W Straży Granicznej T. R. nadal pełnił służbę stałą w tym samym miejscu, co w czasie pełnienia służby wojskowej w (...), tj. na przejściu granicznym S.-K., na stanowisku starszego specjalisty grupy (...) (...) K..

Od 1 maja 1994 r. powierzono mu pełnienie obowiązków Zastępcy Komendanta (...) K.; formalnie stanowisko to objął z dniem 1 listopada 1994 r. i zajmował nieprzerwanie do 20 czerwca 1999 r. W okresie od 21 czerwca 1999 r. do 31 maja 2000 r. T. R. był Zastępcą Komendanta (...) w L..

Orzeczeniem Wojewódzkiej Komisji Lekarskiej przy (...) Oddziale (...) w S. z dnia 18 kwietnia 2000 r. T. R. (1) został uznany za całkowicie niezdolnego do służby w (...); jednocześnie ustalono związek większości rozpoznanych u niego schorzeń z pełnieniem tej służby.

Z dniem 31 maja 2000 r. T. R. (1) został zwolniony ze służby i ustalono mu uprawnienia do emerytury i renty policyjnej z ZER MSWiA.

W całym okresie pełnienia służby (zarówno zawodowej wojskowej w (...), jak i w (...)) T. R. (1) był wysoko oceniany i wielokrotnie nagradzany. Stopniowo awansował też na kolejne stopnie wojskowe, kończąc w roku 2000 służbę w stopniu majora.

Decyzją z dnia 29 czerwca 2000 r. Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji ustalił dla T. R. (1) prawo do emerytury policyjnej od 31 maja 2000 r. Wysługę emerytalną ubezpieczonego ustalono przy tym na 35 lat, 2 miesiące i 9 dni, biorąc pod uwagę następujące okresy: od 25 września 1974 r. do 1 października 1975 r. - okres służby wojskowej; od 2 października 1975 r. do 30 września 1984 r. - okres służby w (...); od 1 października 1984 r. do 31 sierpnia 1985 r. - okres służby wojskowej; od 1 września 1985 r. do 31 marca 1987 r. - okres służby w (...); od 1 kwietnia 1987 r. do 14 maja 1991 r. - okres służby wojskowej oraz od 15 maja 1991 r. do 31 maja 2000 r. - okres służby w (...).

Podstawę wymiaru emerytury stanowiła wówczas kwota 4.082,22 zł. Organ ustalił, że dla T. R. emerytura z tytułu wysługi lat wynosi 75% podstawy wymiaru, przy czym podwyższył ją do 80% z tytułu inwalidztwa pozostającego w związku ze służbą. Wysokość emerytury ustalono w związku z tym na kwotę 3.265,78 zł.

Jednocześnie, decyzją z dnia 29 czerwca 2000 r., Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji ustalił dla T. R. (1) prawo do policyjnej renty inwalidzkiej od 31 maja 2000 r., uwzględniając fakt, że został on zaliczony do 2 grupy inwalidów. Podstawę wymiaru renty ustalono na kwotę 4.082,22 zł, natomiast wysokość renty ustalono na 70% podstawy wymiaru, tj. na kwotę 2.857,55 zł. Wypłata renty została przy tym zawieszona z uwagi na pobieranie świadczenia w korzystniejszej wysokości, tj. emerytury.

Poczynając od 1 marca 2017 r. wysokość emerytury policyjnej T. R. wynosiła 5.489,64 zł.

T. R. (1) nie został objęty pierwszą tzw. ustawą dezubekizacyjną, na mocy której w roku 2009 wysokość świadczeń emerytalnych niektórych osób pobierających świadczenia z ZER MSWiA została obniżona.

Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu Oddziałowe Archiwum IPN w S. - na podstawie zapisów znajdujących się w aktach osobowych ubezpieczonego - sporządził 21 marca 2017 r. informację o przebiegu służby nr (...), w której wskazał, że T. R. (1) w okresie od 1 października 1975 r. do 31 lipca 1990 r. pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2016 r., poz. 708 ze zm.).

Po ustaleniu powyższego stanu faktycznego oraz na podstawie rozważań prawnych niżej dokonanych Sąd Okręgowy uznał odwołanie za uzasadnione.

Sąd pierwszej instancji zaznaczył, że stan faktyczny w niniejszej sprawie pozostawał między stronami bezsporny co do tego, iż w okresie wskazanym przez IPN, tj. od 1 października 1975 r. do 31 lipca 1990 r., T. R. (1) był żołnierzem zawodowym, pełniącym służbę w (...) Brygadzie (...). Dokonując ustaleń faktycznych, sąd oparł się na dowodach z dokumentów zgromadzonych w aktach organu rentowego, z akt personalnych ubezpieczonego z okresu pełnienia przez niego zawodowej służby wojskowej oraz z pełnienia służby w (...) a także na dowodzie z przesłuchania T. R. (1) w charakterze strony. Dokumenty obrazujące przebieg nauki i służby ubezpieczonego nie były kwestionowane przez strony i nie budziły wątpliwości sądu. Sąd nie znalazł również podstaw, by zakwestionować wiarygodność przesłuchania ubezpieczonego w żadnym zakresie, czyli także co do charakteru czynności wykonywanych przez niego w spornym okresie, gdyż wyjaśnienia te były konsekwentne, logiczne i spójne oraz zgodne z materiałem

dokumentarnym zebranych w sprawie. Wiarygodność zeznań ubezpieczonego nie była również kwestionowana przez organ rentowy.

Następnie Sąd Okręgowy wskazał, że spór w niniejszej sprawie sprowadzał się do interpretacji przepisów ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (t. j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1626; powoływana dalej jako: ustawa zaopatrzeniowa), regulujących zasady zmniejszenia wysokości świadczeń emerytalnych grupie ubezpieczonych, których służba pełniona w okresie przypadającym pomiędzy 22 lipca 1944 r. a 31 lipca 1990 r. została zakwalifikowana jako służba na rzecz totalitarnego państwa.

Zatem sąd meriti miał na uwadze, że w dniu 1 stycznia 2017 r. weszła w życie ustawa z dnia 16 grudnia 2016 r. o zmianie wyżej wskazanej ustawy zaopatrzeniowej (Dz. U. z 2016 r., poz. 2270; powoływana dalej jako: ustawa zmieniająca), na mocy której wprowadzono przepis art. 13b, ustalający katalog cywilnych i wojskowych instytucji i formacji, w których służba od 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r. jest uznawana za służbę na rzecz totalitarnego państwa. Okres służby w (...) przypadający przed 1 sierpnia 1990 r., został w tej regulacji wymieniony dwukrotnie, tj. w jego ust. 1 pkt 5) lit. e) tiret ósmy (służby i jednostki organizacyjne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i ich poprzedniczki oraz ich odpowiedniki terenowe wypełniające zadania wywiadowcze i kontrwywiadowcze: Zwiad Wojsk Ochrony Pogranicza) oraz w jego ust. 1 pkt 6) lit. b) (jednostki organizacyjne Ministerstwa Obrony Narodowej i ich poprzedniczki: Wojskowa Służba Wewnętrzna, w tym Zarząd Wojskowej Służby Wewnętrznej Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Wojsk Ochrony Pogranicza).

Nadto ustawa zmieniająca wprowadziła zasady ustalania wysokości policyjnej emerytury. Zgodnie z przepisem art. 15c ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej, w przypadku osoby, która pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b, i która pozostawała w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r., ustalono, że emerytura wynosi:

- 1) 0% podstawy wymiaru – za każdy rok służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13 b,
- 2) 2,6% podstawy wymiaru – za każdy rok służby lub okresów równorzędnych ze służbą, o których mowa w art. 13 ust. 1 pkt 1, 1a oraz 2-4.

Wysokość emerytury ustalonej zgodnie z tą regulacją nie może być wyższa niż miesięczna kwota przeciętnej emerytury wypłacanej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ogłoszonej przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (art. 15c ust. 3).

Analogicznie w ustawie uregulowano kwestie ustalania wysokości policyjnej renty inwalidzkiej. W art. 22a ust. 1 ustawy wskazano, że w przypadku osoby, która pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b, rentę inwalidzką ustaloną zgodnie z art. 22 zmniejsza się o 10% podstawy wymiaru za każdy rok służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b. Przy zmniejszaniu renty inwalidzkiej okresy służby, o której mowa w art. 13b, ustala się z uwzględnieniem pełnych miesięcy. Ponadto w ust. 3 tego artykułu ustawy ustalono, iż wysokość renty inwalidzkiej, ustalonej zgodnie z ust. 1, nie może być wyższa niż miesięczna kwota przeciętnej renty z tytułu niezdolności do pracy wypłacanej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ogłoszonej przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd Okręgowy, po zapoznaniu się z materiałem dowodowym zgromadzonym w rozpoznawanej sprawie uznał, iż organ rentowy niewłaściwie zastosował przepisy art. 15c i art. 22a ustawy zaopatrzeniowej i w konsekwencji w sposób nieprawidłowy obliczył wysokość emerytury i renty inwalidzkiej dla T. R. (1).

Zajmując wymienione wyżej stanowisko, sąd miał na uwadze treść uchwały siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20, w której Sąd Najwyższy odpowiadając na pytanie, czy kryterium pełnienia służby na rzecz totalitarnego państwa określone w art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej zostaje spełnione w przypadku formalnej przynależności do służb w wymienionych w tym przepisie cywilnych i wojskowych instytucji i formacji w

okresie od 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r., potwierdzonej stosowną informacją Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu wydaną w trybie art. 13a ust. 1 ustawy, czy też kryterium to powinno być oceniane na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka służących reżimowi komunistycznemu, wskazał iż „kryterium służby na rzecz totalitarnego państwa określone w art. 13b ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz. U. z 2020 r., poz. 723) powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka”.

Sąd Najwyższy wskazał, że nie można wyłącznie z faktu, iż dana osoba przynależała do danej formacji z czasów PRL stwierdzić, że służyła na rzecz totalitarnego państwa. Odpowiedzialności osoby nie można odrywać od jej indywidualnych czynów w czasie PRL, ale nie ma odpowiedzialności zbiorowej. W rezultacie miejsce pracy i czas pełnienia służby nie może być jedynym kryterium pozbawienia prawa do zaopatrzenia emerytalnego osób, które proces weryfikacji przeszły i pracowały już w wolnej Polsce. Pomniejszenie emerytury oraz renty może nastąpić, jeśli funkcjonariusz naruszał prawa i wolności innych osób zwłaszcza osób walczących o niepodległość, o suwerenność i o wolną Polskę. Odkodowując pojęcie „służby na rzecz totalitarnego państwa”, Sąd Najwyższy wskazał dodatkowo, że nie można zgodzić się z założeniem, że sam fakt stwierdzenia pełnienia służby od 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r. w wymienionych instytucjach i formacjach jest wystarczający do uzyskania celu ustawy z 2016 r., w tym także, aby wykluczone zostało prawo do dowodzenia, iż służba pełniona w tym czasie nie była służbą pełnioną na rzecz totalitarnego państwa. Dlatego nie można ograniczyć się do bezrefleksyjnej wykładni językowej art. 13b ustawy z 1994 r., gdyż zakodowane w nim pojęcie stanowi kryterium wyjściowe tj. przybiera postać domniemania możliwego do obalenia w procesie cywilnym.

Sąd pierwszej instancji rozpoznający niniejszą sprawę w pełni zgodził się z powyższą argumentacją.

Jednocześnie dla porządku Sąd ten wyjaśnił, iż sporządzana na wniosek organu rentowego informacja Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, o której mowa w art. 13a ustawy zaopatrzeniowej, nie ma charakteru wiążącego dla sądu, co potwierdził również Sąd Najwyższy w cytowanej wyżej uchwale. W związku z tym, iż sądu nie wiąże informacja IPN, tym samym, rozpoznając odwołanie od decyzji organu rentowego, sąd obowiązany jest do samodzielnej rekonstrukcji przebiegu służby w konkretnym przypadku.

W ocenie sądu pierwszej instancji, w zgromadzonym materiale dowodowym brak jest dowodów, aby ubezpieczony w latach 1975-1990, pełniąc służbę w (...) Brygadzie (...), naruszał prawa i wolności osób walczących o niepodległość, o suwerenność i o wolną Polskę, którą to działalność de facto zakłada ustawa zaopatrzeniowa w stosunku do każdego pełniącego służbę w jednostkach, formacjach wskazanych w art. 13b tej ustawy, poprzez uznanie jej za wykonywanie służby na rzecz totalitarnego państwa. Przede wszystkim brak jest podstaw do uznania, iż w spornym okresie stanowisko zajmowane przez ubezpieczonego odpowiadało stanowiskom wymienionym w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej.

Zgodnie z treścią art. 13b za służbę na rzecz totalitarnego państwa uznaje się służbę od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. w niżej wymienionych cywilnych i wojskowych instytucjach i formacjach, między innymi:

5) służby i jednostki organizacyjne Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, i ich poprzedniczki, oraz ich odpowiedniki terenowe:

b) wypełniające zadania wywiadowcze i kontrwywiadowcze:

- (...),

e) odpowiedzialne za szkolnictwo, dyscyplinę, kadry i ideowo-wychowawcze aspekty pracy w Służbie Bezpieczeństwa:

- Szkoła Chorążych Biura (...), a w jej ramach kadra naukowo-dydaktyczna, naukowa, naukowo-techniczna oraz słuchacze i studenci,

6) jednostki organizacyjne Ministerstwa Obrony Narodowej i ich poprzedniczki:

b) Wojskowa Służba Wewnętrzna, w tym Zarząd Wojskowej Służby Wewnętrznej Korpusu (...) Wewnętrzny i Wojsk Ochrony P. i jego poprzedniczki,

c) Zarząd (...) S. Generalnego Wojska Polskiego,

d) inne służby Sił Zbrojnych prowadzące działania operacyjno-rozpoznawcze lub dochodzeniowo-śledcze, w tym w rodzajach broni oraz w okręgach wojskowych.

Stosownie do treści ustępu 2 za służbę na rzecz totalitarnego państwa uznaje się również:

1) służbę na etacie:

a) Ministra Spraw Wewnętrznych,

b) funkcjonariusza nadzorującego służby i jednostki organizacyjne wymienione w ust. 1 pkt 5,

c) komendanta wojewódzkiego, zastępcy komendanta wojewódzkiego, powiatowego, miejskiego lub dzielnicowego do spraw bezpieczeństwa, zastępcy komendanta wojewódzkiego, powiatowego, miejskiego lub dzielnicowego do spraw Służby Bezpieczeństwa, zastępcy szefa wojewódzkiego, rejonowego, miejskiego lub dzielnicowego urzędu spraw wewnętrznych do spraw Służby Bezpieczeństwa,

d) zastępcy komendanta wojewódzkiego, powiatowego lub miejskiego do spraw polityczno-wychowawczych, zastępcy szefa wojewódzkiego, rejonowego lub miejskiego urzędu spraw wewnętrznych do spraw polityczno-wychowawczych,

e) oficera szkolenia operacyjnego Służby Bezpieczeństwa w wydziałach kadr i szkolenia komend wojewódzkich Milicji Obywatelskiej oraz w wojewódzkich urzędach spraw wewnętrznych,

f) funkcjonariusza w referacie do spraw bezpieczeństwa w wydziale kadr komendy wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej,

g) starszego inspektora przy zastępcy komendanta wojewódzkiego do spraw Służby Bezpieczeństwa,

h) słuchacza na kursach Służby Bezpieczeństwa, organizowanych przez jednostki i szkoły wchodzące w skład Ministerstwa Spraw Wewnętrznych;

2) okres odbywania szkolenia zawodowego w szkołach i na kursach Służby Bezpieczeństwa przez funkcjonariuszy pełniących służbę, o której mowa w pkt 1 i ust. 1;

3) okres oddelegowania funkcjonariuszy pełniących służbę, o której mowa w pkt 1 i ust. 1, do innych instytucji państwowych, w tym przeniesienia na etaty niejawne w kraju lub poza granicami Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Mając to na uwadze, Sąd Okręgowy z całą stanowczością podkreślił, że stanowiącą podstawę obniżenia świadczeń T. R. informacja IPN o przebiegu jego służby nie precyzuje - w odniesieniu do stanowiska zajmowanego przez ubezpieczonego - jaką konkretnie jednostkę redakcyjną cytowanego przepisu stosować należy w przypadku ubezpieczonego.

Natomiast na podstawie akt IPN - w ocenie tego Sądu - ustalić można jednoznacznie, że nie chodzi o służbę ubezpieczonego w Zarządzie Wojskowej Służby Wewnętrznej (...) i (...), wymienioną w art. 13b ust. 6 lit. b) ustawy zaopatrzeniowej, ponieważ w jednostce tej niewątpliwie ubezpieczony służby nigdy nie pełnił. Pozostaje zatem służba opisana w art. 13b ust. 1 pkt 5) lit. e) tiret ósmy ustawy zaopatrzeniowej, a mianowicie w służbach i jednostkach

organizacyjnych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz ich odpowiednikach terenowych wypełniających zadania wywiadowcze i kontrwywiadowcze, tj. w (...).

W ocenie sądu orzekającego w niniejszej sprawie, nawet gdyby przyjąć, że wykonywaną przez ubezpieczonego służbę można by uznać za służbę, o której mowa wyżej, to po pierwsze, nie wiadomo dlaczego organ uznał, że ubezpieczony pełnił ją już od roku 1975, skoro w tym czasie zajmował stanowisko kontrolera na przejściu granicznym w K. i kolejowym w S. G.. Po drugie, nawet przyjąwszy, że od roku 1984 ubezpieczony formalnie był oficerem zwiadu (...), to brak jest jakichkolwiek dowodów na to, że jego służba w tym czasie wykazywała się takimi cechami, że zastosowanie przepisu art. 15c ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej w stosunku do odwołującego znajdowałoby społeczne uzasadnienie.

W toku prowadzonego przez sąd pierwszej instancji postępowania nie wyszły na jaw żadne okoliczności pozwalające na obniżenie T. R. (1) wysokości przysługującej mu emerytury policyjnej. W szczególności nie przedstawiono żadnego dowodu na to, że ubezpieczony zwalczał opozycję demokratyczną, związki zawodowe, stowarzyszenia, kościoły i związki wyznaniowe, łamał prawo do wolności słowa i zgromadzeń, gwałcił prawo do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli (a tak się definiuje działalność na rzecz totalitarnego państwa). Z zeznań ubezpieczonego oraz pozostałego zgromadzonego materiału dowodowego wynika jasno, iż odwołujący nie pełnił służby w organach bezpośrednio naruszających zasady państwa demokratycznego, ponieważ jego zadania w spornym okresie polegały wyłącznie na świadczeniu pracy związanej z ochroną granicy państwowej. Praca odwołującego nie wiązała się zatem z bezpośrednim ukierunkowaniem na realizowanie typowych dla państwa totalitarnego zadań. Charakter służby pełnionej przez odwołującego zarówno przed dniem 1 sierpnia 1990 r., jak i po tej dacie, niczym się nie różniły. Przez cały czas ubezpieczony pełnił bowiem służbę na przejściu granicznym w K. (obejmującym przejście drogowe w K. oraz kolejowe w S. G.), z tą tylko różnicą, że najpierw wykonywał ją w ramach służby w (...), a po transformacji tej jednostki - w (...). Wykonywane przez niego zadania są zadaniami typowymi dla każdego państwa, nie tylko państwa totalitarnego. Każde państwo strzeże bowiem swoich granic lądowych, dbając o to, aby ich przekraczanie odbywało się z poszanowaniem obowiązujących w tym zakresie przepisów. Do zadań T. R. przed rokiem 1990 nie należało nic (brak jest w każdym razie na to jakichkolwiek dowodów), co nie należałoby również i współcześnie do zadań funkcjonariuszy powołanych do strzeżenia granicy RP.

Następnie Sąd Okręgowy podniósł, że w przywołanej wyżej uchwale Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r. wskazano na istnienie pojęcia „służby na rzecz totalitarnego państwa” sensu stricto i sensu largo. Jak przyjął Sąd Najwyższy, pojęcie sensu stricto winno objąć lata 1944-1956 i wiązać się wyłącznie z miejscem pełnienia służby, o ile oczywiście nie zostaną wykazane przesłanki z art. 15c ust. 5 ustawy zaopatrzeniowej lub w informacji o przebiegu służby, wymienione zostaną okoliczności z art. 13a ust. 4 pkt 3 tej ustawy. Z kolei pojęcie sensu largo obejmuje okres wskazany w art. 13b, czyli łączy w sobie cechy okresu totalitarnego i posttotalitarnego oraz pierwszego okresu po transformacji (tj. od utworzenia rządu Tadeusza Mazowieckiego). Dalej Sąd Najwyższy podkreślił, że skoro punktem krytycznym jest 31 lipca 1990 r., (czyli rozwiązanie SB i utworzenie UOP), to im bliżej tej daty tym mniej było w państwie elementów totalitarnych. Dekompozycja reżimu komunistycznego w Polsce miała bowiem charakter postępujący, a w latach 80. w ustroju i w prawie zaczęły pojawiać się elementy i instytucje świadczące o jego stopniowej dekomunizacji.

Biorąc pod uwagę powyższe wskazówki Sądu Najwyższego, dotyczące sposobu rozumienia określenia „służba na rzecz totalitarnego państwa”, Sąd Okręgowy miał na uwadze, że sporny okres służby ubezpieczonego przypadła na lata 1975-1990, a zatem przypadła na okres państwa totalitarnego sensu largo. W konsekwencji służbę tę choćby z tej przyczyny należałoby już wyjściowo traktować „łagodniej”, aniżeli służbę pełnioną przez inne osoby wiele lat wcześniej (w tym w szczególności w latach 1944-1956), z uwagi na mniejszą radykalność systemu totalitarnego w ostatnich latach jego trwania. Im bliżej bowiem lat 90. tym więcej w kraju pojawiało się zasad demokratycznych. Ubezpieczony pełnił służbę w końcówce lat 70-tych i na początku lat 80-tych, i co istotne, nie była to służba w organach bezpośrednio naruszających zasady państwa demokratycznego. Ubezpieczony nikogo nie śledził, nie pozyskiwał tajnych współpracowników, nie prowadził dochodzeń, śledztw politycznych etc. Wprawdzie praca odwołującego była pracą na rzecz państwa, które nie było demokratyczne, jednakże rozkładała się na obszary bezpieczeństwa państwa, które są istotne w każdym jego modelu (ochrona granic Polski). Nie można automatycznie zrównywać statusu osób,

które stały na czele kierownictwa organów państwa totalitarnego, szykanujących, nękających obywateli do statusu osób, których praca sprowadzała się do czynności zwyczajowo wykonywanych w każdym państwie, np. takich jak ochrona granic państwa.

Sąd pierwszej instancji uznał, że na szczególne podkreślenie zasługuje również przebieg służby ubezpieczonego po 31 lipca 1990 r. Po likwidacji (...) i powstaniu (...) T. R. (1) od razu bowiem wstąpił w jej szeregi. Do końca maja 2000 r. pełnił przy tym w niej służbę na stanowiskach kierowniczych, będąc wielokrotnie wyróżniany i nagradzany oraz awansowany na wyższe stanowiska służbowe. Zakończył nienaganną służbę w stopniu majora (...). Należy w związku z tym założyć, że gdyby faktycznie T. R. w okresie przed 1 sierpnia 1990 r. działał na rzecz państwa totalitarnego, w sprzeczności z wartościami państwa w pełni demokratycznego, jakim stała się Polska na przełomie lat 80-tych i 90-tych ubiegłego wieku, niewątpliwie nie zostałby dopuszczony do zajmowania wyższych stanowisk oficerskich w nowo uformowanej (...) nie byłby też awansowany ani nagradzany.

Przy czym, sąd meriti zaznaczył, że na sposób wykonywania służby po 1990 r. zwrócił także uwagę Sąd Najwyższy w cytowanej wyżej uchwale, wskazując: „Potępienie należy się całemu systemowi oraz osobom, które za cenę własnego przywileju, chciały służyć formacji przemocy. Jednakże potępienie to nie może nastąpić en block, zwłaszcza w odniesieniu do osób, które na przykład pełniły wzorowo służbę po 1990 r.”.

Uwzględniając powyższe, także i sąd orzekający w niniejszej sprawie doszedł do przekonania, że służba ubezpieczonego w spornym okresie nie spełniała warunków koniecznych do uznania jej za służbę na rzecz państwa totalitarnego. Zastosowanie w przypadku ubezpieczonego art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej i w konsekwencji art. 15c tej ustawy nie znajdowało zatem ani merytorycznego ani społecznego uzasadnienia.

Niezależnie od powyższego, sąd pierwszej instancji z całą dobitnością podkreślił, iż uznał za zasadne także i pozostałe zarzuty odwołania, odnoszące się do naruszenia norm konstytucyjnych, jak również norm prawa międzynarodowego. Wobec przytoczenia tych norm w części wstępnej niniejszego uzasadnienia, brak jest potrzeby ponownego ich przytaczania. Wyraźnie i stanowczo Sąd ten wskazał, że nie sposób jest aprobować legislacji naruszającej elementarne zasady państwa prawa, wyrażone w wymienionych w odwołaniu przepisach.

Mając zatem wszystko powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy zmienił obie zaskarżone decyzje, ustalając wysokość świadczeń emerytalnych i rentowych T. R. (1), poczynając od 1 października 2017 r., z pominięciem art. 15c ust. 1, 2 i 3 oraz art. 22a ust. 1 i 3 ustawy zaopatrzeniowej.

Ponadto Sąd przekazał organowi rentowemu do merytorycznego rozpoznania wnioski ubezpieczonego o wypłatę wyrównania należnych mu świadczeń wraz z odsetkami ustawowymi. Przytaczając treść art. 476 § 2 k.p.c. sąd meriti podkreślił, że postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych ma charakter odwoławczy i kontrolny, a postępowanie dowodowe ogranicza się do sprawdzenia zgodności z prawem decyzji wydanej przez organ rentowy. Postępowanie dowodowe przed sądem jest postępowaniem sprawdzającym, weryfikującym ustalenia dokonane przez organ rentowy.

Natomiast stosownie do treści art. 477¹⁰ § 2 k.p.c., jeżeli ubezpieczony zgłosił nowe żądanie, dotychczas nie rozpoznane przez organ rentowy, sąd przyjmuje to żądanie do protokołu i przekazuje go do rozpoznania organowi rentowemu. Z normy tej wynika reguła, zgodnie z którą niedopuszczalne jest dochodzenie przed sądem żądania, które nie było rozpoznane przez organ rentowy. W związku z tym żądanie, które nie było przedmiotem decyzji organu rentowego, a zostało zgłoszone w odwołaniu lub w toku postępowania przed sądem, zostanie przekazane przez sąd do rozpoznania organowi rentowemu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 1999 r., II UKN 622/98).

W niniejszej sprawie T. R. (1) po raz pierwszy zgłosił żądanie przyznania mu prawa do odsetek dopiero w odwołaniach od decyzji obniżających wysokość przysługujących mu świadczeń. W tej sytuacji koniecznym było uznanie, że organ rentowy dotąd nie objął żadną ze swych decyzji podnoszonej przez ubezpieczonego kwestii ewentualnego prawa do

odsetek. Dlatego obecnie postępowanie w tym zakresie przed sądem było niedopuszczalne wobec jednoznacznego brzmienia art. 477¹⁰ § 2 k.p.c.

Z powyższym wyrokiem Sądu Okręgowego w Szczecinie w całości nie zgodził się Zakład Emerytalno-Rentowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W., który w wywiezionej apelacji zarzucił mu:

1) naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść rozstrzygnięcia tj.:

a. art. 327⁽¹⁾ § 1 k.p.c. poprzez brak wyjaśnienia w uzasadnieniu wyroku podstawy faktycznej i wskazania podstawy prawnej na podstawie, której sąd pierwszej instancji ustalił wysokość policyjnej emerytury i renty inwalidzkiej odwołującemu z pominięciem art. 13b w związku z art. 15c ust. 1-3 i art. 22a ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2020 r., poz. 723 ze zm.; powoływana dalej jako: ustawa zaopatrzeniowa);

b. art. 233 § 1 k.p.c., polegające na dowolnej, a nie swobodnej ocenie charakteru służby odwołującego i uznaniu, że nie polegała ona na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych podczas, gdy ze zgromadzonego materiału dowodowego jednoznacznie wynika, że w spornym okresie odwołujący pełnił służbę w jednostkach / formacjach wymienionych w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, co nakazywało wysnucie wniosków przeciwnych;

c. art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 252 k.p.c., które miało wpływ na treść rozstrzygnięcia polegające na zakwestionowaniu przez sąd pierwszej instancji informacji o przebiegu służby sporządzonej przez Instytut Pamięci Narodowej - Komisję Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, pomimo braku udowodnienia przez odwołującego okoliczności przeciwnych;

d. art. 390 k.p.c. poprzez nieuzasadnione przyjęcie, że uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20 znajduje zastosowanie w niniejszej sprawie i nieuprawnione przyjęcie, że brak wykazania dopuszczenia się przez odwołującego naruszenia podstawowych wolności i praw człowieka i obywatela uprawniało do odmowy zastosowania art. 15c ust. 1-3 i art. 22a ust. 1-3 ustawy zaopatrzeniowej;

2) naruszenie przepisów prawa materialnego tj.:

a. art. 13b ustawy zaopatrzeniowej poprzez nieprawidłową jego interpretację i nieuzasadnione przyjęcie, że zasadnicze znaczenie dla ustalenia służby na rzecz państwa totalitarnego mają czynności wykonywane w czasie jej pełnienia przez odwołującego, a nie czynności operacyjno-techniczne niezbędne w działalności Służby Bezpieczeństwa wykonywane przez odpowiedniki terenowe jednostek organizacyjnych MSW enumeratywnie wymienione w tym przepisie;

b. art. 13a ust. 5, art. 13b i art. 15c oraz art. 22a ustawy zaopatrzeniowej oraz § 14 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 grudnia 2018 r. w sprawie trybu postępowania i właściwości organu w zakresie zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Celno-Skarbowej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2018 r., poz. 2373 ze zm.) poprzez ich niezastosowanie, co skutkowało brakiem uznania, że odwołujący pełnił służbę na rzecz państwa totalitarnego;

c. art. 15c i art. 22a w związku z art. 13a ust. 5 i art. 13b ustawy zaopatrzeniowej poprzez nieuzasadnione przyjęcie, że odwołujący nie powinien podlegać rygorom przewidzianym w tych przepisach, pomimo iż spełnia przesłanki w nich określone;

d. art. 15c ust. 5 i art. 22a ust. 5 ustawy zaopatrzeniowej poprzez nieuzasadnione pominięcie zasad zawartej w tych dyspozycjach stanowiących, że przepisów art. 15c ust. 1-3 i art. 22 ust. 1-3 ustawy zaopatrzeniowej nie stosuje się, jeżeli osoba, o której mowa w tym przepisach udowodni, że przed rokiem 1990, bez wiedzy przełożonych, podjęła współpracę i czynności wspierała osoby lub organizacje działające na rzecz niepodległości Państwa Polskiego - pomimo, że odwołujący nie wykazał spełnienia tych okoliczności;

e. art. 2 ustawy z dnia 16 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2016 r. poz. 2270; powoływana dalej jako: ustawa zmieniająca), co skutkowało brakiem akceptacji przez sąd pierwszej instancji dokonania przez organ wszczęcia z urzędu postępowania w przedmiocie ponownego ustalenia wysokości świadczeń.

Z uwagi na powyższe apelujący wniósł o:

- zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołań oraz zasądzenie kosztów postępowania,

ewentualnie:

- o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu sądowi decyzję w zakresie zasądzenia na rzecz Pozwanego kosztów postępowania.

W uzasadnieniu skarżący podkreślił, że - wbrew stanowisku sądu pierwszej instancji - zaskarżone w sprawie decyzje zostały wydane zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oraz szczegółowo omówił podniesione zarzuty przywołując na potwierdzenie swojego stanowiska orzecznictwo sądów powszechnych i Sądu Najwyższego.

W obszernej odpowiedzi na apelację T. R. (1) wniósł o jej oddalenie jako bezzasadnej podzielając w całości stanowisko sądu pierwszej instancji wyrażone w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku oparte o uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20. Nadto ubezpieczony szczegółowo omówił każdy zarzut organu rentowego, ponownie przywołał zarzuty dotyczące naruszenia przepisów Konstytucji przez ustawę zmieniającą i przytoczył zakres swoich obowiązków przedstawiony przez sąd pierwszej instancji oraz wskazał na poczucie pokrzywdzenia zaskarżonymi decyzjami.

Sąd Apelacyjny rozważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego okazała się uzasadniona.

Konieczność zmiany zaskarżonego wyroku i oddalenia odwołań wynika przede wszystkim z błędnej wykładni obowiązujących przepisów prawa mających zastosowanie w niniejszej sprawie oraz nieprawidłowej oceny materiału dowodowego przez sąd pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny jako sąd odwoławczy nie ogranicza się do kontroli sądu pierwszej instancji, lecz bada ponownie całą sprawę, a kontrolując prawidłowość zaskarżonego orzeczenia, pełni również funkcję sądu merytorycznego, który rozpoznając sprawę od początku, może uzupełnić materiał dowodowy lub powtórzyć już przeprowadzone dowody, a także poczynić samodzielnie ustalenia na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji. W niniejszej sprawie sąd odwoławczy podziela i przyjmuje za własne ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Okręgowy i przedstawione w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku (art. 387 § 2⁽¹⁾ pkt. 1 k.p.c.). Natomiast Sąd Apelacyjny uznał, że ustalenia faktyczne są niepełne i pomijają istotne okoliczności także wynikające z zawartość akt osobowych ubezpiezonego przekazanych przez IPN oraz z zadań (...) i obowiązków oficera (...) czy (...). Dlatego na podstawie dokumentów zawartych w aktach osobowych ubezpiezonego ze spornego okresu (akta osobowe T. R. (1) przekazane przez IPN na k. 148 akt sprawy), ustalenia te należy uzupełnić o bezsporne okoliczności, że:

T. R. (1) należał do korpusu osobowego oficerów najpierw (...), a następnie od sierpnia 1985 r. do ochrony pogranicza, do grupy (...).

dowód: zeszyt ewidencyjny k. 3.

T. R. (1) służbę rozpoczął w stopniu młodszego chorążego, a następnie:

- rozkazem z dnia 2 października 1978 r. awansował na chorążego,

- z dnia 1 października 1982 r. - starszego chorążego,

- z dnia 23 sierpnia 1985 r. - podporucznika,

- z dnia 20 września 1988 r. - porucznika.

dowód: zeszyt ewidencyjny k. 3.

T. R. (1) był członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej od 1983 r., co miało znaczenie dla przełożonych oceniających pracę ubezpieczonego i wnioskujących o jego awanse służbowe. Przełożeni podkreślali, że T. R. (1) bierze aktywny udział w pracy partyjno-politycznej, w pełni akceptuje i wciela w życie zasady ideologii socjalistycznej. Dla przełożonych miało znaczenie, że oficer jest krytyczny i bezkompromisowy wobec wszelkiej działalności antysocjalistycznych oraz, że w codziennym działaniu realizuje program partii.

dowód: zeszyt ewidencyjny str. 2 k. 4,

opinia specjalna k. 29, 30,

opinia okresowa k. 17-18, 31-37, 41-42, 51.

Zarówno w pierwszej opinii wystawionej już w dniu 3 maja 1976 r., jak i w opinii wystawionej po pierwszym roku pracy (za okres od 6 października 1975 r. do 1 września 1976 r.) przełożony - Dowódca (...) S.-G. wskazał, że T. R. (1) z obowiązków służbowych wywiązywał się należycie posiadając odpowiednie przygotowanie teoretyczne do wykonywania obowiązków służbowych w zakresie kontroli ruchu granicznego i ogólnowojskowym. Wiadomości teoretyczne nabyte w szkole umiejętnie stosował w praktyce. Podkreślił, że T. R. (1) posiada zdolności organizacyjne, umie samodzielnie rozwiązywać wynikające ze służby problemy i podejmować decyzje. Oceniając ogólnie wykonywanie obowiązków służbowych przełożony stwierdził, że mł. chorąży T. R. (1) odpowiada zajmowanemu stanowisku z ogólną oceną dobry

dowód: opinia specjalna k. 60 i 61.

Również w opinii okresowej - za okres od 1 października 1975 r. do 31 grudnia 1976 r. sporządzonej dla młodszego chorążego T. R. (1) - kontrolera grupy (...) (...) S.-G. członka korpusu (...), przełożony wskazał, że opiniowany przejawia pozytywny stosunek do ówczesnej rzeczywistości oraz pełną akceptację ideologii socjalistycznej, a ze względu na mały staż służby stara się umiejętnie doskonalić zasób wiedzy marksistowsko-leninowskiej; cechuje go zdyscyplinowanie i rzetelny stosunek do wykonywanych zadań; swoją postawą i zaangażowaniem rokuje nadzieję, że w przyszłości będzie sumiennie i rzetelnie w codziennym działaniu na powierzonym odcinku realizował program wytyczony przez PZPR. Jednocześnie przełożony miał na uwadze, że T. R. (1) jest żołnierzem ambitnym, dążącym do wzorowego wykonywania obowiązków służbowych; systematycznie podnosi swój poziom wiedzy zawodowej. Podsumowując przełożony stwierdził, że T. R. (1) z obowiązków służbowych wywiązuje się i uznał, że należy pozostawić go na zajmowanym stanowisku.

dowód: opinia okresowa k. 51-57.

W kolejnych latach służby T. R. (1) jako kontroler grupy(...) (...) S.-G. był oceniany jako oficer zdyscyplinowany, pracowity i sumienny. Przełożeni podkreślali, że w służbie granicznej cechuje go duża znajomość zagadnień ruchu granicznego, które umiejętnie wykorzystuje w praktycznej działalności; w stosunku do podróżnych przekraczających granicę postępuje w sposób kulturalny, a zarazem zgodnie z obowiązującymi przepisami; rozkazy i polecenia przełożonych wykonuje dokładnie i w nakazanym terminie.

dowód: wniosek o mianowanie z dnia 20 marca 1978 r. k. 49

opinia specjalna k. 27

opinia okresowa k. 28 i 37

indywidulana karta ewidencyjno-opiniodawcza k. 46.

W sporządzonych każdorazowo opiniach służbowych T. R. (1) był uznawany za przydatnego na zajmowanym stanowisku i otrzymywał ocenę ogólną dobrą.

dowód: opinia okresowa k. 41-48, 31-37, 17-24.

Z kolei powyższe opinie stanowiły także podstawę do wniosków o przeniesienie na wyższe stanowisko czy nadanie wyższego stopnia w służbie.

dowód: wniosek o przeniesienie k. 25, 27

wniosek o mianowanie k. 39, 49.

T. R. (1) pismem z dnia 3 maja 1976 r. wystąpił o skierowanie do Wyższej Szkoły (...) w L.. Następnie pismem z dnia 1 sierpnia 1983 r. i pismem z dnia 24 maja 1984 r. zwrócił się z prośbą o skierowanie na kurs oficerski. Wnioskodawca każdorazowo podkreślił, że w roku 1975 ukończył Szkołę (...) w K. i skierowany został do (...) Brygady (...). Obecnie pragnął podnieść kwalifikacje zawodowe, aby być bardziej przydatnym w pracy (...)

Prośby te poparł przełożony T. R. - Dowódca (...) S.-G., jak również Dowódca (...) Brygady (...).

Bezpośredni przełożony - Dowódca (...) S.-G. popierając wniosek z dnia 24 maja 1984 r. wskazał: star. chor. R. T. z obowiązków służbowych wywiązuje się w stopniu bardzo dobrym; jest żołnierzem sumiennym i zdyscyplinowanym o bardzo wysokich walorach ideowo-politycznych; w pracy systematyczny i dokładny; posiada umiejętność kierowania zespołem ludzi; jako nieetatowy kierownik grupy i zmiany wykazał się umiejętnością podejmowania szybkich i trafnych decyzji; niezwykle ambitny, konsekwentnie podnosi kwalifikacje zawodowe; wyróżnia się w pracy filtracyjno-rozpoznawczej i kontrolerskiej.

dowód: raport z dnia 3 maja 1976 r. k. 85-87

prośba z dnia 1 sierpnia 1983 r. k. 77-78

prośba z dnia 24 maja 1984 r. k. 73-74.

Za okres służby od 31 sierpnia 1975 r. do 1 maja 1983 r. wyliczono i przyznano T. R. (1) dodatek do uposażenia ustalonego dla żołnierzy zawodowych służby wywiadowczej i wojskowej służby wewnętrznej w wysokości 1.000 zł od 1 maja 1983 r.

dowód: protokół obliczenia stażu służby k. 37.

T. R. (1) przynajmniej od dnia 1 marca 1982 r. jako chorąży należał do korpusu osobowego oficerów ochrony pogranicza, grupy (...), o nr specjalności wojskowej (...).

dowód: zeszyt ewidencyjny k. 15

wniosek o mianowanie k. 39-40.

Sąd Apelacyjny ustalił ponadto, że (...) pełniąc liczne funkcje wspólne dla obronności i wywiadu kilkakrotnie przechodziły spod nadzoru Ministerstwa Spraw Wewnętrznych do Ministerstwa Obrony Narodowej i z powrotem. W 1971 r. (...) powróciły do resortu spraw wewnętrznych na podstawie decyzji nr (...) Prezydium Rządu z dnia 31 lipca 1971 r. W związku z ponownym podporządkowaniem (...), Minister Spraw Wewnętrznych zarządzeniem organizacyjnym 0100/org. z dnia 18 grudnia 1971 r. rozwiązał z dniem 1 stycznia 1972 r. Zarząd (...). Na mocy tego zarządzenia Dowództwo (...) przejęło kontrolę ruchu granicznego, ochronę przejść granicznych, operacyjną ochronę rybołówstwa dalekomorskiego oraz statystykę ruchu granicznego. (...) zostały podporządkowane dowódcy (...) wraz ze stanowiskami etatowymi z Wydziału (...). Na stan (...) przeszły stany osobowe (...) (funkcjonariusze, żołnierze zawodowi, pracownicy cywilni).

W zakresie pracy operacyjnej Zarząd (...) Dowództwa (...) został podporządkowany zarządzeniem MSW nr (...) z dnia 12 stycznia 1961 r. Departamentowi (...) MSW. Na mocy tego zarządzenia dyrektor Departamentu (...) MSW wydawał wytyczne pracy operacyjnej, zaś organy kontroli ruchu granicznego zostały podporządkowane Zarządowi (...) Dowództwa (...) (...). Zarząd (...) został także zobowiązany do zreorganizowania systemu kontroli ruchu granicznego w celu powiązania go z całokształtem potrzeb operacyjnych. Kontrolę ruchu granicznego mieli prowadzić funkcjonariusze znający zarówno zasady pracy operacyjnej, jak i kontrolerskiej.

Przedmiotowe zarządzenie do zadań Zarządu (...) zaliczyło w szczególności:

1) organizowanie pracy operacyjnej w celu wykrywania i zapobiegania przestępczości granicznej, a przede wszystkim:

a) wykrywanie nielegalnych kanałów przerzutowych i przesyłkowych;

b) ujawnianie osób podejrzanych o dokonywanie przestępstw granicznych;

c) wykrywanie osób, które mogą być powiązane z działalnością obcych wywiadów spośród zatrzymanych przestępców granicznych i osób przekraczających granice w legalnym ruchu granicznym (zadania te Zwiad (...) miał realizować w szerokiej współpracy z ludnością cywilną oraz z wykorzystaniem sieci tajnych współpracowników);

2) wykrywanie na podstawie wytycznych Departamentu (...) MSW i wydziałów (...) KW MO na przejściach granicznych materiałów szpiegowskich przewożonych lub przekazywanych w różnego rodzaju przesyłkach do wrogich ośrodków szpiegowskich za granicę oraz nadsyłanych tą drogą szpiegowskich instrukcji i zadań;

3) wykrywanie w czasie kontroli ruchu granicznego wszelkiego rodzaju innych przesyłek zawierających przemyt, „wrogą” literaturę itp. oraz osób przewożących tego rodzaju materiały lub usiłujących przekroczyć granicę bez właściwych dokumentów;

4) wykonywanie operacyjnych czynności zleczanych przez dyrektora Departamentu (...) (naczelników wydziałów (...) KW MO).

Organy (...) (...) prowadziły pracę operacyjną na podstawie instrukcji operacyjnych SB. Do zadań Wydziału (...) (...) należało także prowadzenie postępowań przygotowawczych w sprawach o przestępstwa graniczne.

Zakres działań Z. (...) poszerzono w związku z zarządzeniem nr (...) MSW w sprawie przejścia przez Zwiad (...) operacyjnej ochrony pogranicza. Zgodnie z § 1 tego zarządzenia Zwiad (...) przejął od SB niektóre jej zadania realizowane „na pograniczu”. W tym celu SB przekazała Zwiadowi (...) obiekty wraz z osobowymi źródłami informacji i inne materiały z dotychczasowego rozpoznania tych obiektów.

Według załącznika do zarządzenia nr (...) zadania Zwiadu (...) w operacyjnej ochronie pogranicza to m.in.:

1) operacyjna ochrona pogranicza, niektórych obiektów gospodarczych i administracyjnych tam rozmieszczonych (...),

2) zapobieganie, rozpoznawanie i wykrywanie wszelkiej wrogiej i przestępczej działalności oraz wynikających stąd zagrożeń dla podstawowych interesów politycznych i gospodarczych państwa oraz godzących w bezpieczeństwo i porządek publiczny, a w szczególności:

- penetracji pogranicza i obiektów tam położonych podejmowanej przez wrogie ośrodki i służby specjalne przeciwnika, w tym jednostek i obiektów WP i AR,

- powstawania nielegalnych, antypaństwowych organizacji społeczno-politycznych;

- nielegalnych działań podejmowanych przez elementy antysocjalistyczne;

- powstawania sytuacji mogących powodować niepokoje społeczne,

- niegospodarności i marnotrawstwa mienia społecznego w obiektach gospodarki uspołecznionej;

3) realizując zadania określone w pkt (...) Zwiad (...) miał stosować środki, formy i metody pracy operacyjnej właściwe dla Służby Bezpieczeństwa.

Dla wykonania wskazanych zadań zawarto 21 września 1982 r. porozumienie o współdziałaniu pomiędzy Departamentem (...) MSW (...) a Zarządem (...) (...) oraz ich jednostek organizacyjnych w terenie, a także o współdziałaniu pomiędzy Departamentem (...) MSW a Zarządem (...) (...) i wydziałami zwiadu w brygadach (...) 22 września 1982 r. W dniu 16 maja 1991 r., z dniem sformowania Straży Granicznej, Wojska Ochrony Pogranicza, a tym samym Zwiad WOP, zakończyły działalność.

W wytycznych szefa Zarządu Zwiadu WOP o zakresie działania operacyjnego organów zwiadu brygad (...), (...) i lądowych strażnic kadrowych oraz uprawnień przełożonych operacyjnych – stanowiących załącznik do zarządzenia dowódcy (...) nr (...) z dnia 15 grudnia 1984 r., w rozdziale (...) w pkt (...) zasad ogólnych jako organy Zwiadu (...) wymienia się:

- wydziały zwiadu brygad;

- sekcje zwiadu batalionów granicznych,

- grupy operacyjne wydziałów (sekcji) zwiadu.

W myśl owych wytycznych pododdziałami granicznymi wykonującymi zadania operacyjne były:

- graniczne placówki kontrolne (...),

- lądowe strażnice kadrowe.

Graniczna (...) była pododdziałem granicznym Zwiadu (...) powołanym do operacyjnego zabezpieczenia określonych przejść granicznych i obiektów, kontroli ruchu granicznego, rozpoznawania i filtracji osób przekraczających granicę państwa oraz wykonywania innych zleconych jej zadań wobec tych osób oraz do udziału w ochronie kraju i działań na rzecz dalszego umacniania bezpieczeństwa oraz porządku publicznego w strefie działania.

Jak wynika z treści dokumentu pt. „Wytyczne Szefa Zarządu Zwiadu WOP” do podstawowych zadań grupy operacyjnej (...) należało:

- rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie w przejściach granicznych wszelkiej działalności przestępczej, skierowanej przeciwko nienaruszalności granicy, bezpieczeństwu państwa i jego interesom; rozpoznawanie metod

przestępczych i kanałów przerzutu przez granicę osób oraz wrogiej literatury, dokumentów i innych materiałów w ruchu granicznym;

- operacyjna kontrola i zabezpieczenia osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach i instytucjach obsługujących ruch granicznych oraz w innych przedsiębiorstwach i obiektach powierzonych operacyjnej ochronie, a zwłaszcza w rybołówstwie morskim, portach i przystaniach; wykorzystywanie w tym przedmiocie szerokich działań profilaktycznych, a m.in. zapobieganie zatrudnianiu lub powodowanie eliminowania elementu niepożądanego zatrudnionego w tych przedsiębiorstwach i obiektach; rozpoznawanie osób, a zwłaszcza cudzoziemców kk przebywających na pobyt czasowy do przedsiębiorstw, instytucji i obiektów powierzonych operacyjnej ochronie; ujawnianie i rozpoznawanie podejrzanych kontaktów obywateli PRL z cudzoziemcami przybywającymi do tych obiektów;

- pozyskiwanie i praca z osobowymi źródłami informacji, zwłaszcza do zabezpieczenia stwierdzonych kierunków przestępczości granicznej, środowisk i odcinków najbardziej zagrożonych, elementu podatnego do dokonywania przestępstw granicznych lub noszącego się z zamiarem ucieczki z Polski i na stykach obywateli PRL z cudzoziemcami; w oparciu o bieżące rozpoznawanie sytuacji operacyjnej w przejściach granicznych – ukierunkowanie i koordynowanie działań operacyjnych kadry (...);

- przetwarzanie i wykorzystywanie we własnym zakresie materiałów otrzymanych od źródeł informacji będących na łączności pracowników (...), materiałów charakteru granicznego uzyskanych w toku pracy filtracyjno-rozpoznawczej lub dotyczących osób zatrudnionych w obiektach powierzonych operacyjnej ochronie; opracowywanie i przekazywanie materiałów do wykorzystania Wydziałów (...) lub innym (...) oraz strażnikom (...) przez Wydział;

- zakładanie i przeprowadzanie wszystkich kategorii spraw operacyjnych; zapewnianie operatywności i ofensywności w rozpoznawaniu lub rozpracowywaniu figurantów spraw oraz wyjaśnianiu posiadanych materiałów lub dokumentowaniu dowodów przestępstwa w ścisłym współdziałaniu z pionem dochodzeniowo-śledczym;

- udział w uzasadnionych przypadkach w prowadzeniu rozmów z osobami przekraczającymi granicę państwową, zwłaszcza przekazującymi ciekawe z punktu widzenia operacyjnego informacje lub osobami godnymi uwagi operacyjnej; przygotowywanie zadań w tym zakresie kontrolerom (...);

- prowadzenie aktywnego rozpoznania operacyjnego wobec marynarzy kk, badanie przyczyn i celów odstania od statków w portach PRL przez sprawdzanie wszystkich okoliczności i alibi w sposób oficjalny i przy wykorzystaniu dostępnych środków pracy operacyjnej; stosowanie w tych sprawach kombinacji operacyjnych mających między innymi na celu pozorowanie współpracy z „odstanymi” marynarzami, wypytywanie tych marynarzy na tematy godne uwagi operacyjnej;

- wyjaśnianie przyczyn i okoliczności „odstań” w portach kk członków załóg polskich statków rybackich oraz ucieczek lub odmowy powrotu do kraju osób z obiektów zabezpieczonych operacyjnie przez (...);

- prowadzenie rozpoznania wrogo lub ujemnie oddziaływujących w portach państw kapitalistycznych na załogi polskich statków rybackich i handlowych oraz wykorzystywanie tych informacji do działań profilaktycznych w środowisku rybackim;

- wykorzystywanie faktów zatrzymań osób do uzyskiwania godnych uwagi operacyjnej informacji oraz do pozyskań dla celów operacyjnych.

Do podstawowych zadań grupy operacyjno-kontrolerskiej (...) natomiast należało:

- kontrola legalności przekraczania granicy ze szczególnym zwracaniem uwagi na ujawnianie osób posługujących się sfałszowanymi lub cudzymi dokumentami podróży oraz przeciwdziałanie nielegalnym przekroczeniom granicy w skrytkach międzynarodowych środków transportu lub z pominięciem kontroli granicznej; wyjaśnianie nieścisłości, uchybień i niezgodności w dokumentach zwłaszcza sugerujących możliwość fałszerstwa oraz sprawdzanie ich

autentyczności i podejmowanie w tych sprawach decyzji z przełożonymi lub właściwymi organami; ujawnianie metod przestępczych stosowanych przy wykorzystywaniu ruchu granicznego, a w szczególności do przerzutu osób, materiałów o wrogiej treści i innych przedmiotów godzących w interesy państwa;

- prowadzenie pracy filtracyjno-rozpoznawczej wśród osób przekraczających granicę, a zwłaszcza cudzoziemców z kk i posiadaczy paszportów konsularnych oraz wstępne rozpoznanie marynarzy statków bander kk, wpływających do portów PRL w celu uzyskiwania informacji i spostrzeżeń do wykorzystania w procesie kontroli granicznej i ochronie granicy państwowej, a także wyselekcjonowania osób godnych uwagi operacyjnej, mogących stanowić przedmiot zainteresowania własnych organów i innych jednostek operacyjnych;

- wykonywanie zastrzeżeń operacyjnych i innych czynności w stosunku do osób, środków transportu przekraczających granicę – zgłoszonych przez uprawnione jednostki operacyjne i upoważnione organy państwowe; wykorzystywanie w działalności służbowej informacji wynikających z otrzymanych do wykonania zastrzeżeń operacyjnych;

- wydawanie wiz obywatelom kk zgodnie z obowiązującymi przepisami i sprawowanie nadzoru nad przymusem dewizowym w stosunku do tej kategorii osób oraz nadzoru nad egzekwowaniem opłat paszportowych wobec obywateli PRL przekraczających granicę; wykorzystywanie tych okoliczności do rozpoznawania osób przekraczających granicę;

- przeciwdziałanie przewozowi przez granicę wrogiej lub pozbawionej debitu komunikacyjnego literatury oraz wywozowi z PRL materiałów i przedmiotów stanowiących tajemnicę, bez wymaganego zezwolenia;

- bieżące współdziałanie w tym zakresie z funkcjonariuszami UC, jak również wstępne wyjaśnianie źródeł pochodzenia, przeznaczenia i celu przewożenia przez granicę państwa;

- ujawnianie przywożonych do PRL urządzeń technicznych i innych przedmiotów, które ze względu na przeznaczenie mogą stanowić wyposażenie do prowadzenia działalności szpiegowskiej; wykrywanie skrytek w środkach transportu, służących do przewozu tych przedmiotów, dokumentów, instrukcji itp. materiałów;

- opracowywanie i niezwłoczne przekazywanie zainteresowanym jednostkom operacyjnym pilnych informacji uzyskanych w toku pracy filtracyjno-rozpoznawczej wśród osób przekraczających granicę i wstępnego rozpoznania marynarzy statków bander kk;

- realizowanie określonych przedsięwzięć związanych z przeciwdziałaniem przeniesieniu do PRL chorób zakaźnych w odniesieniu do ludzi i zwierząt oraz współdziałanie w tym przedmiocie z właściwymi służbami i organami;

- bieżące współdziałanie z obsługą międzynarodowych środków transportu (PKP, PPWiR „WARS”, komunikacja samochodowa, załogi PLL „LOT” itp.) w celu zapewnienia sprawnej kontroli granicznej podróżnych oraz uzyskiwania informacji i spostrzeżeń mających wpływ na kontrolę graniczną lub dotyczących godnych uwagi operacyjnej osób, zdarzeń, faktów i zjawisk;

- praca z kontaktami służbowymi, a w uzasadnionych przypadkach z kontaktami operacyjnymi lub tajnymi współpracownikami w celu uzyskania informacji przydatnych do wykorzystywania w procesie kontroli granicznej osób i środków transportu, jak również działalności (...);

- zabezpieczenie śladów i dowodów dokonanego przestępstwa granicznego lub innego ujawnionego podczas kontroli granicznej do czasu przejścia sprawy przez oficera śledczego;

- udział w zabezpieczeniu międzynarodowej komunikacji lotniczej przed aktami terroru, sabotażu i dywersji;

- kontrola zgodności kwestionariuszy wizowych, kart kontroli przekraczania granicy, z danymi zawartymi w dokumentach podróży oraz prostowanie ewentualnych nieścisłości lub niezgodności.

Pracą grupy operacyjno-kontrolerskiej kierowali bezpośrednio dowódcy lub zastępcy dowódców (...).

Sąd Apelacyjny ustalił ponadto, że w trakcie pracy w Zwiadzie (...) ubezpieczony wykonywał wszystkie przypisane mu przepisami prawa obowiązki (dowód: akta personalne) i jak wynika z materiałów opiniodawczych zawartych w aktach osobowych w sposób sumienny i zgodny z linią partii komunistycznej.

Nie można zapominać, że Zwiad (...) był powołany do operacyjnego zabezpieczenia granicy i obiektów, rozpoznania i filtracji osób przekraczających granicę państwa. Ubezpieczony zajmował stanowisko, które bezpośrednio związane było z czynnościami operacyjnymi nie tylko z działalnością kontrwywiadowczą, ale również dotyczącą uznawanych wówczas za przestępstwa takich działań obywateli jak przemyt prasy, literatury i materiałów filmowych, których treści były niezgodne z ideami reżimu komunistycznego i totalitarnego. Jako oficer operacyjny miał dostęp do wszelkich materiałów operacyjnych, które powstały w związku z pracami filtracyjno-rozpoznawczymi oficerów operacyjnych, i nie zmieni tego fakt pomijania tych okoliczności, przemilczania i akcentowania tylko tego co dziś wskazuje na tożsamość służby przed lipcem 1990 r. i po tej dacie.

Przechodząc do rozważań przypomnieć należy, że w PRL obowiązywała cenzura, za przemyt uznawano także przewóz materiałów filmowych, dźwiękowych dokumentujących wydarzenia na terenie kraju (zwłaszcza dotyczące protestów wobec reżimu czy też zasad działania służb skierowanych przeciwko opozycji, kościołowi), literatury zabronionej z powodów ideologicznych czy ulotek politycznych niezgodnych z linią PZPR, a także sprzętu drukarskiego pozwalającego na kolportaż treści sprzecznych z linią partii, a grupy operacyjno-kontrolne miały obowiązek przekazywać wszystkie informacje uzyskane przy pracy filtracyjno-rozpoznawczej pozostałym jednostkom Służby Bezpieczeństwa. Grupy operacyjne miały również zapobiegać swobodnemu przemieszczaniu się obywateli podejrzanych o działalność opozycyjną czy antykomunistyczną zwłaszcza w stanie wojennym, podczas którego ubezpieczony zajmował stanowisko pomocnika kierownika grupy operacyjnej.

Jak wynika z cytowanych powyżej Wytycznych dotyczących pracy m. in. oficerowie i zatrudnieni w grupie operacyjnej, a więc i ubezpieczony mieli za zadanie opracowywanie i niezwłoczne przekazywanie zainteresowanym jednostkom operacyjnym pilnych informacji uzyskanych w toku pracy filtracyjno-rozpoznawczej wśród osób przekraczających granicę oraz uzyskiwania informacji i spostrzeżeń mających wpływ na kontrolę graniczną lub dotyczących godnych uwagi operacyjnej osób, zdarzeń, faktów i zjawisk, pracę z kontaktami służbowymi, a w uzasadnionych przypadkach z kontaktami operacyjnymi lub tajnymi współpracownikami w celu uzyskania informacji przydatnych do wykorzystywania.

Zgodnie z instrukcją w sprawie zgłaszania i wykonywania określonych czynności wobec niektórych osób przekraczających granicę państwową w przejściach granicznych stanowiącej załącznik do zarządzenia nr (...) z dnia 8 maja 1973 r. do Zarządu (...) można było przysyłać zgłoszenia o wykonanie w przejściach granicznych m.in. czynności dotyczących przedsięwzięć operacyjnych spowodowania zatrzymania (zdeponowania) w przypadkach przeprowadzenia przez organy celne szczegółowej kontroli celnej – druków maszynopisów, rękopisów, rysunków, fotografii, filmów, mikrofilmów lub innych dokumentów, co do których zachodzi podejrzenie, że zawierają tajemnicę państwową lub służbową albo mogą w inny sposób służyć celom sprzecznym z dobrem i interesami PRL (a więc również działalnością opozycyjną, religijną).

Nie można zatem stawiać znaku równości (tak jak wskazał to Sąd Okręgowy) między służbą wykonywaną przez ubezpieczonego przed 1990 rokiem i po tym okresie, gdyż ustalenia poczynione przez Sąd Apelacyjny wskazują na kontrastowo różny charakter obecnego i komunistycznego państwa, jakim Polska była przed 1990 r. Obecnie funkcjonariusze Straży Granicznej chronią bezpieczeństwa obywateli, ich praw i dóbr, a w poprzedniej epoce chronili przede wszystkim interes państwa totalitarnego, które istotę swego przetrwania widziało głównie w ograniczaniu praw i wolności obywateli, kontroli ich przemieszczania się i uzyskiwanych – także przez granice – dóbr niedostępnych w czasach kryzysu lat osiemdziesiątych, a także swobodnej wymiany myśli i poglądów przez kolportaż literatury, publicystyki, materiałów filmowych i zdjęć, a także prawa do informacji o wydarzeniach w kraju i za granicą. Nie można zatem uznać, że ubezpieczony nie naruszał praw i wolności obywatelskich skoro pełnił obowiązki polegające właśnie na zapobieganiu tym swobodom.

Należy również dodać, że w przypadku odnalezienia tzw. „wrogich materiałów” prezentujących inne niż partia komunistyczna poglądy, obywatele je przewożący byli przekazywani innym służbom i ponosili konsekwencje osobiste łącznie z utratą pracy czy też wolności. W tym kontekście rozważania o pojęciu służby na rzecz państwa totalitarnego sensu stricto i sensu largo są nie na miejscu wobec faktu, że stan wojenny, w którym w sposób masowy ograniczano i naruszano prawa i wolności obywatelskie oraz dokonywano przestępstw komunistycznych wprowadzono właśnie w latach osiemdziesiątych. To właśnie w latach osiemdziesiątych dokonano morderstwa m. in. księdza Jerzego Popiełuszki i księdza Franciszka Blachnickiego, a opozycjonistów inwigilowano, prześladowano, pozbawiano pracy i wolności. Mimo takiej historii służby bezpieczeństwa ubezpieczony podjął decyzję o udziale w jej działalności przez służbę w Zwiadzie (...).

Z powyższych przyczyn nie można uznać, że ubezpieczony nie naruszał praw i wolności obywatelskich pełniąc służbę w organach państwa totalitarnego.

Już tylko na marginesie trzeba wskazać, że Wojskowa Służba Wewnętrzna - której także członkiem był T. R. (1) - powstała na mocy Rozkazu Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 stycznia 1957 r. oraz Zarządzenia organizacyjnego nr (...) Szefa S. Generalnego WP z dnia 21 stycznia 1957 r. o rozformowaniu Głównego (...).

Zadaniem (...) było zwalczanie szpiegostwa przeciwko SZ PRL, przeciwko przemysłowi zbrojeniowemu, zwalczanie dywersji politycznej (utrzymywanie leninizmu w wojsku), terroru, sabotażu, zapobieganie tworzenia nielegalnych związków wewnątrz SZ PRL, zwalczanie przestępczości pospolitej wśród żołnierzy, utrzymywanie dyscypliny wojskowej, werbowanie obcokrajowców w tym dyplomatów, mogących mieć informacje ważne dla PRL i SZ PRL itp.

Działalnością SWSW kierował Szef Wojskowej Służby Wewnętrznej, który sprawował także nadzór nad organami Wojskowej Służby Wewnętrznej, pozostając przełożonym wszystkich żołnierzy Wojskowej Służby Wewnętrznej. Szef Wojskowej Służby Wewnętrznej podlegał bezpośrednio Ministrowi Obrony Narodowej i do niego kierował sprawozdania z działalności Wojskowej Służby Wewnętrznej, oraz przedkładał mu do akceptacji projekty aktów normatywnych. Do jego obowiązków należało regulowanie funkcjonowania Wojskowej Służby Wewnętrznej. Odbywało się to poprzez wydawanie rozkazów, przepisów, zarządzeń, wytycznych, instrukcji i dyrektyw. Ponadto zobowiązany był do współpracy z dowództwem wojskowym, kierownictwem Ministra Spraw Wewnętrznych, Naczelną Prokuraturą Wojskową i Izbą Wojskową Sądu Najwyższego.

Struktura organizacyjna Szefostwa Wojskowej Służby Wewnętrznej na przestrzeni lat podlegała istotnym przemianom. Wynikały one ze zmian organizacyjnych w siłach zbrojnych, modyfikacji kierunków działania Wojskowej Służby Wewnętrznej, konieczności dostosowania się do nowych warunków w celu osiągnięcia maksymalnej efektywności.

Główny Zarząd (...), który był poprzednikiem Wojskowej Służby Wewnętrznej, także był organem kontrwywiadu wojskowego, działającym od 1944 r. Do jego zadań należała walka z "reakcyjnym" podziemiem niepodległościowym, walka z działalnością wywiadów państw kapitalistycznych w jednostkach i urzędach Wojska Polskiego, walka ze "zdradą stanu" oraz wykrywanie "nieprawomyślnych" i wrogich elementów w Wojsku Polskim.

Zestawienie zadań wykonywanych przez Zwiad (...) oraz opinii i wniosków służbowych ze spornego okresu pracy T. R. (1) jako kontrolera i starszego kontrolera grupy (...) (...) oraz oficera operacyjnego Wydziału Zwiadu (...) Brygady (...) uzasadnia uznanie okresu tej służby za okres działalności na rzecz totalitarnego państwa. Zatem prawidłowo okres ten został wykazany przez Instytut Pamięci Narodowej w informacji z dnia 21 marca 2017 r., a następnie uwzględniony przez organ rentowy przy wydaniu zaskarżonych decyzji.

Jednocześnie Sąd Apelacyjny miał na uwadze, że Sąd Najwyższy przyjmuje, że w ujęciu „instytucjonalnym” sam fakt pełnienia służby w określonej jednostce może wypełniać kryterium „służby na rzecz totalitarnego państwa”, mimo braku po stronie odwołującego się indywidualnych działań bezpośrednio zmierzających do naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka samoistnie nie wyklucza takiej kwalifikacji (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16

marca 2023 r., III USKP 120/22, LEX nr 3506736 czy postanowienie tego Sądu z dnia 15 czerwca 2023 r., III USK 299/22). Sąd Najwyższy podniósł, że istotne znaczenie - w tych sprawach - ma zakres i przedmiot działalności formacji/institucji (z uwzględnieniem jednostek wymienionych w art. 13b ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy), który może prima facie potwierdzać, że były one bezpośrednio ukierunkowane na realizowanie charakterystycznych dla ustroju totalitarnego zadań i funkcji, i takie zadania wykonywali wszyscy - bez wyjątku - funkcjonariusze służący w danej jednostce organizacyjnej, którzy stanowili jej strukturę, bez której niemożliwe byłoby wykonywanie przypisanych tej jednostce zadań.

Tak przedstawiony stan faktyczny wskazuje na w pełni świadome i dobrowolne podjęcie oraz wykonywanie przez ubezpieczonego służby na rzecz państwa totalitarnego. Wbrew twierdzeniom ubezpieczonego oraz ustaleniu sądu pierwszej instancji opinie służbowe, a także uzasadnienie wniosku o przeniesienie, wniosków o mianowanie i pism o skierowanie na kurs oficerski ze spornego okresu jednoznacznie wskazują, że ubezpieczony podjął zadania na powierzonym w tym okresie stanowisku i wykonywał w sposób niewątpliwie spotykający się z aprobatą przełożonych.

Przyjęte za Sądem Okręgowym, a następnie na skutek poniesionych zarzutów naruszenia prawa procesowego przyjęte powyższe ustalenia faktyczne – w ocenie sądu odwoławczego stanowią wystarczający materiał do rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Przy czym, uzupełnienia stanu faktycznego Sąd Apelacyjny dokonał na materiale dokumentarnym, który w całości uznał za wiarygodny. Dokumenty zostały sporządzone w datach w nich wskazanych, przez uprawnione osoby i były też przyjmowane do wiadomości przez ubezpieczonego bez żadnych uwag, o czym świadczą złożone na nich podpisy ubezpieczonego. Nadto dokumenty były sporządzane dla innych celów niż obecne postępowanie sądowe. Sąd odwoławczy uznał zeznania ubezpieczonego za wybiórcze, a stwierdzenie „nie prowadził pracy operacyjnej” za niewiarygodne. Sam ubezpieczony ubiegając się o skierowanie do Wyższej Szkoły (...) w L. (w 1976 r.) oraz o skierowanie na kurs oficerski (w 1983 i 1984 r.) wskazywał, że od 1975 r. wykonywał służbę w pionie operacyjno-kontrolerskim, a jego przełożony podkreślił, że wyróżniał się w pracy filtracyjno-rozpoznawczej. W tych okolicznościach oczywistym jest, że ubezpieczony wykonywał także prace operacyjne wypełniając zadania na powierzonym odcinku.

Rozstrzygając niniejszą sprawę Sąd Apelacyjny miał na uwadze, że kwestia sporna w danych okolicznościach faktycznych sprowadzała się do zasadności dokonanego w zaskarżonych decyzjach zmniejszenia świadczenia emerytalnego i rentowego ubezpieczonego przy czym zaznaczyć należy, że wobec żołnierzy Zwiadu (...) była to obniżka pierwszorazowa.

W pierwszej kolejności Sąd Apelacyjny podnosi, że zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem Sądu Najwyższego (m. in. wyroki z dnia 2 kwietnia 2009 r., IV CSK 485/08, LEX nr 550930 i z dnia 17 marca 2016 r., V CSK 377/15, OSNC 2016/12/148) dopóki nie zostanie stwierdzona przez Trybunał Konstytucyjny niezgodność określonego przepisu z Konstytucją, dopóty ten przepis podlega stosowaniu i powinien stanowić podstawę merytorycznych rozstrzygnięć sądowych. Domniemanie zgodności ustawy z Konstytucją może być obalone jedynie wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego, a przewidziane w art. 178 ust. 1 Konstytucji związanie sędziego ustawą obowiązuje dopóty, dopóki ustawie tej przysługuje moc obowiązująca. Zgodnie z powyższym, skoro orzekanie co do zgodności aktu / przepisu prawnego z ustawą zasadniczą nie leży w kompetencji sądów powszechnych, a związanie sędziego ustawą trwa dopóki prawo to obowiązuje, zatem Sąd Apelacyjny uznał, że dopóki art. 15c i art. 22a w zw. z art. 13b ustawy zaopatrzeniowej funkcjonują w obrocie prawnym, przepisy te, jako powszechnie obowiązujące, winny być stosowane i to w takim brzmieniu jakie otrzymały na podstawie ustawy zmieniającej (por. wywoły zawarte w zdaniu odrębnym sporządzonym do wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 28 grudnia 2021 r., III AUa 821/20).

Jednocześnie należy pamiętać, że w przypadku wydania orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny stronom będzie przysługiwało prawo do złożenia skargi o wznowienie postępowania przy spełnieniu pozostałych przesłanek korzystania z tego środka zaskarżenia.

W głównej mierze, zaakcentować trzeba, że jasne w swej treści są przepisy art. 15c i 22a w zw. z art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, a ich wykładnia językowa wskazuje wprost, że służbą na rzecz totalitarnego państwa była, zgodnie z

definicją legalną sformułowaną w art. 13b ust. 1, każda służba pełniona w okresie od 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r. w jednej z wymienionych w tym przepisie instytucji i formacji.

W ocenie sądu odwoławczego treść art. 15c i art. 22a w zw. z art. 13b ustawy zaopatrzeniowej (przytoczona w treści uzasadnienia Sądu Okręgowego) jest jasna, zaś wykładnia leksykalna art. 13b ust. 1 wskazuje wprost, że służbą na rzecz totalitarnego państwa była każda służba pełniona w okresie od 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r. w jednej z wymienionych w tym przepisie instytucji lub formacji, w tym - w Zwiadzie Wojsk Ochrony Pogranicza myśl art. 13b ust. 1 pkt. 5 lit. b) tiret ósme ustawy zaopatrzeniowej. Jednocześnie celem wyjaśnienia powyższej kwestii - także sądowi pierwszej instancji - należy odwołać się do podstawowych reguł wykładni przepisów prawnych, które wskazują, że zasadą jest stosowanie w procesie interpretacji norm prawnych w pierwszej kolejności wykładni językowej (leksykalnej). Natomiast w ramach tej wykładni, pojęciom języka prawnego należy przypisywać przede wszystkim takie znaczenie, jakie nadano im w ramach sformułowanej w danym akcie prawnym definicji, tzw. „definicji legalnej”, a dopiero gdy akt prawny definicji takiej nie zawiera, zasadnym jest odwołanie się do znaczenia, jakie danemu interpretowanemu pojęciu przypisuje się w języku potocznym.

Tymczasem, wbrew stanowisku sądu pierwszej instancji, zdaniem Sądu Apelacyjnego przepis art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej zawiera definicję legalną pojęcia „służby na rzecz totalitarnego państwa”, odnosząc ją właśnie do służby w wymienionych w przepisie jednostkach we wskazanym tam okresie. Brak zatem podstaw do sięgania w tej sytuacji po wykładnię systemową lub celowościową, czy sięgania do definicji zawartych w innych ustawach, których zastosowanie jest uprawnione co do zasady w sytuacjach, gdy wykładnia leksykalna pozostawia wątpliwości co do sposobu zastosowania normy prawnej.

Dlatego Sąd Apelacyjny nie podziela zapatrywań prawnych przyjętych przez Sąd Okręgowy, które ostatecznie legły u podstaw zaskarżonego orzeczenia, a opartych na rozważaniach zawartych w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20 (OSNP 2021/3/28), zgodnie z którą kryterium „służby na rzecz totalitarnego państwa” określone w art. 13b ust. 1 powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka. Zastosowana przez Sąd Najwyższy wykładnia przybrała bowiem charakter prawotwórczy. W ocenie Sądu Apelacyjnego nie należy przypisywać pojęciu „służby na rzecz totalitarnego państwa”, którego zastosowanie przez ustawodawcę służyło ewidentnie wyłącznie podkreśleniu aksjologicznie negatywnej oceny wszelkiego rodzaju aktywności w ramach systemu władzy podległemu wówczas reżimowi komunistycznemu, a którego definicję legalną sformułowano w ramach przedmiotowego przepisu, rzekomej pojemności, pozwalającej na dokonywanie w procesie stosowania prawa jego interpretacji innej niż leksykalna.

Sąd Apelacyjny w tym miejscu podkreśla, że taka wola ustawodawcy nie wynika w żadnej mierze choćby z uzasadnienia projektu ustawy nowelizującej przedmiotowe przepisy (druk nr 1061 z kadencji sejmu 2015-2019), zaakceptowanego aktem uchwalenia przedmiotowych, spornych, przepisów. Projektodawca przedstawił tam racje przemawiające za ustanowieniem zamkniętego katalogu jednostek organizacyjnych, w których służba ma być uznawana za służbę na rzecz totalitarnego państwa. W uzasadnieniu projektu wskazano m.in., że „w związku z ewidentną potrzebą doprecyzowania katalogu jednostek, w których służba była pełniona na rzecz totalitarnego państwa oraz w związku z uwagą Instytutu Pamięci Narodowej, ażeby nie wprowadzać w chwili obecnej zmian w ustawie lustracyjnej, gdyż mogłoby to wpłynąć w sposób istotny na prowadzone postępowania lustracyjne oraz na sam proces składania i badania oświadczeń lustracyjnych, zaproponowano wprowadzenie art. 13b do ustawy zaopatrzeniowej, który enumeratywnie określa jaka służba zostaje uznana za służbę na rzecz totalitarnego państwa. Pojęcie „służby w organach bezpieczeństwa państwa” zostaje zastąpione pojęciem „służby na rzecz totalitarnego państwa”, ażeby nie wprowadzać nowej definicji organów bezpieczeństwa państwa wyłącznie na potrzeby ustawy dezubekizacyjnej. Katalog wprowadzany w art. 13b oraz przedstawione w tym zakresie [...] uzasadnienie zostało opracowane przez Instytut Pamięci Narodowej” (por. uzasadnienie projektu ustawy). Stanowczo przy tym podkreślić należy, że przedmiotowy katalog instytucji i formacji został sformułowany w oparciu o badania historyczne Instytutu, które

doprowadziły do wniosku, że istota działań tych właśnie jednostek służyła utrzymywaniu reżimu totalitarnego na terenie Państwa Polskiego.

Sąd odwoławczy zwrócił nadto uwagę, że w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, że ograniczenie przywilejów emerytalnych i rentowych związanych z pracą w aparacie bezpieczeństwa (...) jest konieczne, ponieważ nie zasługują one na ochronę prawną przede wszystkim ze względu na powszechne poczucie naruszenia w tym zakresie zasady sprawiedliwości społecznej. W uzasadnieniu projektu wskazano, że jako przywilej należy rozumieć ustalenie świadczeń emerytalnych i rentowych na zasadach znacznie korzystniejszych, wynikających z ustawy zaopatrzeniowej, w stosunku do sposobu ustalania emerytur i rent zdecydowanej większości obywateli na podstawie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Jako podstawa wymiaru emerytury lub renty przyjmowane jest uposażenie należne na ostatnio zajmowanym stanowisku, zaś kwota emerytury lub renty inwalidzkiej może stanowić nawet 80% (emerytura) lub 90% (renta inwalidzka) tego uposażenia. Zdaniem autora projektu, o ile taki sposób ustalania świadczeń emerytalno-rentowych dla funkcjonariuszy strzegących bezpieczeństwa państwa, obywateli i porządku publicznego jest jak najbardziej zasadny, o tyle jest nie do przyjęcia dla byłych funkcjonariuszy pełniących służbę na rzecz totalitarnego państwa. Istotnym przywilejem funkcjonariusza służb mundurowych jest również bardzo korzystna regulacja polegająca na tym, że świadczenie emerytalne wzrasta o 2,6% wymiaru za każdy dalszy rok służby (art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy). Celem ustawy nowelizującej było zniesienie tego przywileju i przyjęcie za okresy służby na rzecz totalitarnego państwa 0% podstawy wymiaru. Można zatem stwierdzić, że tak rozumiany cel ustawy wyraża się w pozbawieniu przywilejów nabytych z tytułu służby na rzecz totalitarnego państwa.

Inaczej rzecz ujmując, zdaniem sądu odwoławczego, brak było podstaw do stosowania interpretacji rozszerzającej wobec pojęcia, co do którego wolą ustawodawcy nie było, by podlegało ono szerszej interpretacji, co znalazło wyraz w sformułowaniu w przedmiotowym przepisie jego legalnej definicji, polegającej na enumeratywnym wyliczeniu jednostek, co do których sam fakt odbywania w nich służby oznaczał jej pełnienie na rzecz totalitarnego państwa. Natomiast zastosowanie szerszej interpretacji, polegającej na wywiedzeniu z treści przepisu obowiązku badania indywidualnego przebiegu służby pod kątem przyczyniania się do stosowanych przez reżim represji, prowadzi w tych okolicznościach do uzurpowania sobie przez sądy powszechne, w tym przez Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim, roli organu powołanego nie do stosowania prawa, lecz do jego tworzenia, co zasadnie podnosił organ rentowy.

Uzupełniając powyższe rozważania należy zwrócić uwagę, że prezentowany przez Sąd Apelacyjny powyżej pogląd nie jest odosobniony, i poza stanowiskiem większości sędziów Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, znajduje także odzwierciedlenie w orzeczeniach innych sądów (por. wyrok NSA z dnia 14 października 2020 r., I OSK 3208/19, Legalis nr 2529684; czy też zdanie odrębne SSA Jerzego A. Siekluckiego do wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 15 grudnia 2020 r., III AUa 964/20, Legalis nr 2530663, a także stanowisko sędziego Sądu Najwyższego Zbigniewa Myszki przedstawione w uzasadnieniu postanowienia tego Sądu z dnia 19 lutego 2020 r., III UZP 11/19, LEX nr 2780483 i wyroki: Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 30 marca 2021 r., III AUa 637/20; Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 10 czerwca 2021 r., III AUa 49/21, LEX nr 3196906; wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 22 marca 2021 r., III AUa 43/21, czy wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 16 czerwca 2021 r., III AUa 2154/20).

Sąd odwoławczy nadto zwrócił uwagę, że celem ustawy nowelizującej była likwidacja przywilejów emerytalnych funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa uzyskanych przez nich z tytułu służby na rzecz totalitarnego państwa. Cel ten w swoim generalnym założeniu i co do zasady uzasadnia ingerencję ustawodawcy zwykłego w ustalone uprawnienia emerytalne tych funkcjonariuszy, gdyż uprawnienia te - o ile ich istnienie lub wysokość mają ścisły związek z tą służbą - zostały nabyte niegodziwie.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 24 lutego 2010 r., w sprawie K 6/09 uznał, iż art. 15b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej stanowiący, że w przypadku osoby, która pełniła służbę w organach bezpieczeństwa państwa, o których mowa w art. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, i która pozostawała w służbie przed dniem

2 stycznia 1999 r., emerytura wynosi: 1) 0,7% podstawy wymiaru - za każdy rok służby w organach bezpieczeństwa państwa w latach 1944-1990; 2) 2,6% podstawy wymiaru - za każdy rok służby lub okresów równorzędnych ze służbą, o których mowa w art. 13 ust. 1 pkt 1, 1a oraz pkt 2-4; jest zgodny z art. 2, art. 10, art. 30, art. 32 i art. 67 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 42 Konstytucji. W uzasadnieniu tego wyroku Trybunał Konstytucyjny podkreślił, iż z konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i stanowionego przez niego prawa nie wynika w żaden sposób, że każdy bez względu na cechujące go właściwości, może zakładać, że unormowanie jego praw socjalnych nie ulegnie nigdy w przyszłości zmianie na jego niekorzyść. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego ustawodawca był uprawniony do wprowadzenia regulacji obniżających w racjonalnie miarkowany sposób świadczenia emerytalnego za okres służby w organach bezpieczeństwa publicznego, o których mowa w art. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów. Zdaniem Trybunału zasada ochrony praw nabytych zakazuje arbitralnego znoszenia lub ograniczenia praw podmiotowych przysługujących jednostce lub innym podmiotom prywatnym występującym w obrocie prawnym. Ochrona praw nabytych nie oznacza przy tym nienaruszalności tych praw i nie wyklucza stanowienia regulacji mniej korzystnych, jeżeli przemawiają za tym inne zasady, normy lub wartości konstytucyjne. Zgodnie ze stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego zasada ochrony praw nabytych nie ma zastosowania do praw nabytych niesłusznie lub niegodziwie, a także praw nie mających oparcia w założeniach obowiązującego w dacie orzekania porządku konstytucyjnego.

Zdecydowanego podkreślenia wymaga także stwierdzenie, że uchwalenie przedmiotowej nowelizacji było wyrazem woli i realizowało poczucie sprawiedliwości milionów obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, która stała się demokratycznym państwem prawnym na skutek wyzwolenia się z totalitarnego reżimu komunistycznego, realizującego w praktyce na terenie Państwa Polskiego interesy obcego mocarstwa i określonej, stosunkowo wąskiej grupy lojalnych wobec niego wysoko postawionych członków partii rządzącej. Możliwość funkcjonowania tego reżimu zapewniało natomiast przez wiele dziesięcioleci w zasadniczej mierze właśnie działanie aparatu bezpieczeństwa, złożonego z szeregu służb realizujących politykę represji wobec osób przejawiających dążenia wolnościowe i niepodległościowe. Dlatego zdaniem Sądu Apelacyjnego już samo zgłoszenie gotowości do służby w tym aparacie i podjęcie takiej służby, musiało się wiązać ze świadomością uczestniczenia w jego represyjnej działalności, a zarazem wspierania dalszego funkcjonowania reżimu totalitarnego. W tych okolicznościach, zdaniem Sądu Apelacyjnego nie ma znaczenia w jakim czasie służba została podjęta. Sam ten fakt, niezależnie od oceny indywidualnego zaangażowania w konkretną działalność represyjną, uzasadniał w przekonaniu sądu odwoławczego likwidację przywilejów byłych funkcjonariuszy służby bezpieczeństwa. Natomiast aktualnie byli funkcjonariusze wiedząc jaki jest obecnie stan archiwów, a dokładnie braki w materiałach archiwalnych wynikające z masowego niszczenia dokumentów organów bezpieczeństwa państwa przed ich przejściem przez Instytut Pamięci Narodowej, powołują się na brak obciążających ich dowodów. W niniejszej sprawie bezspornie ubezpieczony podjął i wykonywał zadania, co wynika z zachowanych opinii służbowych, w których uzyskał oceny dobre, które też legły u podstaw awansów służbowych. Przy czym, sąd odwoławczy miał na uwadze, że opinie służbowe wystawiane ubezpieczonemu uzasadniają twierdzenie, że T. R. (1) nie tylko świadomie i dobrowolnie podjął służbę w formacji objętej art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, ale nadto akceptował ideologię socjalistyczną, traktując ją jako wytyczną codziennego działania oraz przejawiał zdecydowaną i krytyczną postawę wobec wszelkich sił antysocjalistycznych (dowód: opinie okresowe powołane powyżej). Nie można też pomijać okoliczności, że akta osobowe ubezpieczonego z IPN ewidentnie wykazują braki uniemożliwiające odtworzenie przebiegu służby ubezpieczonego w sposób szczegółowy z ustaleniem prowadzonych czynności operacyjnych, powierzonych zadań szczególnych. Dlatego dokonując ustaleń w tym zakresie nie można pomijać nie tylko miejsca wykonywania zadań, ale także udział ubezpieczonego w określonym korpusie oficerów oraz w Wydziale (...) (...) Brygady (...). Sąd Okręgowy zupełnie zignorował nie tylko te okoliczności, ale także fakty świadczące w sposób bezsporny, że ubezpieczony będąc członkiem korpusu (...), kontrolerem w grupie (...) (...), a także oficerem operacyjnym Wydziału (...) (...) i otrzymując wysokie oceny za wykonywanie obowiązków służbowych, które były określone w obowiązujących wówczas przepisach, czynnie uczestniczył w wykonywaniu zadań Zwiadu, a prowadzone działania operacyjne nie tylko dotyczyły granicznych przestępstw gospodarczych, ale także politycznych wymierzonych wprost w osoby nie godzące się z „przywódczą rolą partii” i podległością Państwa Polskiego ZSRR.

Sąd pierwszej instancji uznał, że w spornym okresie ubezpieczony pełnił służbę w (...) i tylko, i wyłącznie na tej podstawie nie można generalizować i przyjmować, że każdy funkcjonariusz działał na rzecz państwa totalitarnego. Sąd pierwszej instancji nie ustalił i nie uwzględnił oczywistych i bezspornych faktów, że ubezpieczony należał do korpusu oficerów (...), a następnie do oficerów w grupie (...) (wykonując także czynności filtracyjno-rozpoznawcze) i prowadził działalność operacyjną wykonując obowiązki Wydziale (...) (...) Brygady (...). A ta działalność, mając na uwadze zadania zarówno Zwiadu (...), jak i (...), była służbą na rzecz państwa totalitarnego. Są to istotne okoliczności dla rozstrzygnięcia sprawy, których Sąd Okręgowy w ogóle nie wziął pod uwagę, ignorując zgromadzony materiał dowodowy, a skupiając się na okolicznościach wykraczających poza treść przepisów, które legły u podstaw wydanych decyzji.

Zupełnie dowolne i nieuzasadnione jest przyjęcie przez Sąd Okręgowy, że „Zdaniem Sądu Okręgowego poza sporem w niniejszej sprawie było, że w spornym okresie ubezpieczony pełnił służbę w (...) lecz nie wykonywał żadnych czynności operacyjnych, czy dochodzeniowych przeciwko środowiskom kościelnym, czy związkom wyznaniowym.”

To właśnie zadania postawione przed korpusem oficerów (...) i (...) jednoznacznie wskazują, że ubezpieczony podejmował działania operacyjne skoro nie tylko kontynuował służbę, ale z tytułu wykonywania tych obowiązków był oceniany dobrze i awansowany.

Jednocześnie trzeba wskazać, a Sąd Apelacyjny podziela to stanowisko, na możliwość pozostającej w zgodzie z ustawą zasadniczą ingerencji w sferę prawa zabezpieczenia społecznego, co stwierdził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 3 marca 2011 r., II UZP 2/11 (Legalis nr 288417), oceniając przepisy tzw. „pierwszej ustawy dezubekizacyjnej”. Zgodnie z tą uchwałą uprzednia nowelizacja z 2009 roku zaliczała okresy służby w organach bezpieczeństwa państwa do tzw. wysługi emerytalnej funkcjonariuszy służb mundurowych i przyznanie po 0,7% podstawy wymiaru emerytury obliczanej od ostatniego, tj. z reguły najwyższego miesięcznego uposażenia na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym, w żaden sposób nie dyskryminowała tych osób. Przeciwnie, nadal pomimo tej nowelizacji i obniżenia współczynnika z 1,3% do 0,7% świadczenia tej grupy ubezpieczonych (adresatów nowelizacji z 2009 roku) były co najmniej porównywalne, a nawet korzystniejsze niż świadczenia ustalane w systemie nabywania świadczeń emerytalnych lub rentowych z powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych. Zaś w sytuacji ubezpieczonego nie wpłynęła w ogóle na wysokość jego świadczeń. Sąd Najwyższy argumentował wówczas, że uprawnionym do świadczeń z systemu powszechnego ustala się podstawę wymiaru świadczeń nie od najwyższego dochodu osiąganego w jednym (ostatnim) miesiącu podlegania ubezpieczeniom społecznym, ale z wieloletniego okresu ubezpieczenia i od przeciętnej podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe według przepisów prawa polskiego z okresu kolejnych 10 lat kalendarzowych z ostatnich 20 lat kalendarzowych, albo z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu ubezpieczenia, poprzedzających bezpośrednio rok zgłoszenia wniosku o świadczenie (art. 15 ust. 1 i 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Nie można też zapominać, że świadczenia emerytalno-rentowe są wypłacane z budżetu Państwa, a więc także środków finansowych pozyskiwanych od obywateli, którzy byli ofiarami państwa totalitarnego i ich rodzin.

Odnosząc powyższą ocenę do obecnej regulacji prawnej Sąd Apelacyjny uznał, iż sporna legislacja (art. 15c i art. 22a ustawy zaopatrzeniowej) nie stanowi jakiegokolwiek naruszenia powszechnej zasady równości lub proporcjonalności świadczeń uzyskiwanych z zaopatrzenia emerytalnego służb mundurowych przez osoby pełniące służbę na rzecz totalitarnego państwa, w porównaniu do standardów świadczeń uzyskiwanych z powszechnego systemu ubezpieczenia społecznego. Nadal (po wprowadzeniu zasad nowelizacji z 2009 roku) mniej korzystne jest uregulowanie uprawnień emerytalno-rentowych ofiar systemu represji politycznych stosowanych przez organy bezpieczeństwa państwa totalitarnego, którym wprawdzie okresy uwięzienia z przyczyn politycznych uwzględnia się jako składkowe okresy ubezpieczenia, ale z „zerową” podstawą wymiaru świadczeń za konkretne lata (okresy pozbawienia wolności z przyczyn politycznych wobec nieuzyskiwania podlegającego obowiązkowi składkowemu dochodu wskutek poddania ich bezprawnym represjom politycznym ze strony tzw. aparatu bezpieczeństwa. Zatem, obecne przyjęcie „zerowego” wskaźnika podstawy wymiaru (z ostatniego, w normalnym biegu zdarzeń najwyższego uposażenia przysługującego na zajmowanym stanowisku służbowym) za okresy świadomej służby na

rzecz totalitarnego państwa tj. w organach bezpieczeństwa państwa stosujących totalitarną przemoc polityczną, represje polityczne i dążących do utrwalenia państwa totalitarnego, jest społecznie sprawiedliwe. Powoływanie się w takiej sytuacji na zasadę praw nabytych, które w istocie rzeczy zmierza do utrzymania przywilejów (bo w dalszym ciągu korzystniej liczonych świadczeń według nowelizacji z 2009 roku, z uwagi na sposób ustalania wysokości świadczenia) nabytych niesłusznie, niegodnie lub niegodziwie z tytułu lub w związku z uczestnictwem w strukturach służb niebezpieczeństwa totalitarnego, które zwalczały przyrodzone prawa człowieka i narodu oraz podstawowe wolności obywatelskie, nie stanowi prawnej, prawniczej, ani etyczno-moralnej podstawy do kontestowania zgodnej z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej legalności zmian ustawodawczych zmierzających do zrównoważenia uprawnień zaopatrzeniowych byłych funkcjonariuszy służb bezpieczeństwa państwa totalitarnego do standardów i poziomu powszechnych uprawnień emerytalno-rentowych ogółu ubezpieczonych obywateli.

Wbrew stanowisku reprezentowanemu przez ubezpieczonego, a także sądu pierwszej instancji, odpowiada to konstytucyjnym zasadom urzeczywistniania nie tylko zasady sprawiedliwości społecznej, ale realizuje ustawodawczy i jurysdykcyjny obowiązek zapewnienia reguł elementarnej przyzwoitości, które wymagają, aby przywileje zaopatrzeniowe sprawców lub uczestników systemu zniewolenia i stosowania totalitarnych represji politycznych uzyskane w okresach i z takiego nielegalnego, niegodnego lub niegodziwego tytułu, nie odbiegały znacząco od standardów świadczeń emerytalno-rentowych wynikających z powszechnego systemu świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

Ponadto w odpowiedzi na ustalenie sądu pierwszej instancji, iż służba ubezpieczonego w okresie od 1 października 1975 r. do 31 lipca 1990 r. nie była służbą na rzecz państwa totalitarnego, bowiem „z zeznań ubezpieczonego oraz pozostałego zgromadzonego materiału dowodowego wynika jasno, iż odwołujący nie pełnił służby w organach bezpośrednio naruszających zasady państwa demokratycznego, ponieważ jego zadania w spornym okresie polegały wyłącznie na świadczeniu pracy związanej z ochroną granicy państwowej. Praca odwołującego nie wiązała się zatem z bezpośrednim ukierunkowaniem na realizowanie typowych dla państwa totalitarnego zadań. Charakter służby pełnionej przez odwołującego zarówno przed dniem 1 sierpnia 1990 r., jak i po tej dacie, niczym się nie różniły.”, a nadto w ocenie tego Sądu „nie przedstawiono żadnego dowodu na to, że ubezpieczony zwalczał opozycję demokratyczną, związki zawodowe, stowarzyszenia, kościoły i związki wyznaniowe, łamał prawo do wolności słowa i zgromadzeń, gwałcił prawo do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli (a tak się definiuje działalność na rzecz totalitarnego państwa).” należy wskazać, że działania organów bezpieczeństwa państwa miały charakter systemowy. Zatem czyny poszczególnych funkcjonariuszy z pozoru nieszkodliwe i nieistotne tworzyły opresyjny system, w którym dopuszczano się też czynów zbrodniczych. Z tych też powodów ustalenie indywidualnej odpowiedzialności poszczególnych funkcjonariuszy jest niecelowe, gdyż dopiero suma poszczególnych działań funkcjonariuszy tworzyła system uznany powszechnie za bezprawny.

Z kolei fakt, że ubezpieczonemu nie zarzucono popełnienia konkretnych czynów nie ma żadnego wpływu na podlegania przez niego zmienionym przepisom ustawy zaopatrzeniowej. Nie jest to sprawa karna, dyscyplinarna czy też inne postępowanie tego rodzaju. Ustawa zmieniająca dokonała redukcji uprzywilejowania funkcjonariusz, którzy pełnili służbę na rzecz państwa totalitarnego przyznając świadczenia w wysokości średnich świadczeń emerytalno-rentowych z powszechnego systemu ubezpieczenia społecznego (a nie najniższych czy też obniżonych poniżej tej granicy) i to bez zobowiązania do zwrotu uzyskanych korzyści na podstawie przyznaných przywilejów.

Zupełnie nietrafne i nie przystające do okoliczności niniejszej sprawy są rozważanie Sądu Okręgowego o wprowadzeniu pierwszej ustawy dezubekizacyjnej i wprowadzeniu ustawy zmieniającej jako „kolejnego swoistego rozliczenia się przez państwo z osobami służącymi totalitarnemu państwu”, skoro T. R. (1) w ogóle nie został objęty przepisami pierwszej ustawy dezubekizacyjnej. Natomiast niniejsza sprawa jest dowodem na to, że pierwsza ustawa nie objęła wszystkich funkcjonariusz pełniących służbę na rzecz państwa totalitarnego co właśnie było pogwałceniem poczucia sprawiedliwości - zasady sprawiedliwości społecznej.

Z bezprawnego tytułu i okresów uczestnictwa w zwalczaniu przyrodzonych praw człowieka i narodu oraz podstawowych wolności obywatelskich, utrwalaniu państwa totalitarnego nie sposób prawnie ani racjonalnie

wywodzić żądania utrzymania niesłusznie, niegodnie lub niegodziwie nabytych przywilejów z zaopatrzenia emerytalnego służb mundurowych. Tak uzyskane przywileje nie podlegają ochronie w demokratycznym porządku prawa krajowego, wspólnotowego i międzynarodowego, ponieważ osoby zwalczające przyrodzone prawa człowieka i narodu oraz podstawowe wolności obywatelskie oraz służące utrwalaniu takiego systemu nie mają prawa podmiotowego ani tytułu moralnego domagania się utrzymania przywilejów zaopatrzeniowych za okresy zniewalania dążeń niepodległościowych, wolnościowych i demokratycznych narodu polskiego (orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 11 stycznia 2012 r., K 36/09, OTK-A 2012/1/3; 24 lutego 2010 r., K 6/09, OTK-A 2010/2/15; 11 lutego 1992 r., K 14/91, OTK 1992/1/7; 23 listopada 1998 r., SK 7/98, OTK 1998/7/114; 22 czerwca 1999 r., K 5/99, OTK 1999/5/100).

Ponadto trzeba wskazać, że w decyzji z dnia 14 maja 2013 r., nr 15189/10, w sprawie A. C. i inni przeciwko Polsce (LEX nr 1324219) Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że obniżenie przywilejów emerytalnych osobom, które przyczyniły się do utrzymywania władzy przez opresyjny reżim lub czerpały z niego korzyści, nie może być uważane za formę kary. Emerytury w bieżących przypadkach zostały obniżone przez ustawodawcę krajowego nie dlatego, że którakolwiek z osób skarżących popełniła zbrodnię lub ponosiła osobistą odpowiedzialność za naruszanie praw człowieka, lecz dlatego, że przywileje te zostały przyznane ze względów politycznych jako nagroda dla służb uważanych za szczególnie użyteczne dla państwa komunistycznego (patrz ust. 95, 98 i 104-106 oraz ust. 138 orzeczenia w tej sprawie, z odniesieniami do prawa precedensowego Trybunału). Istotnie, biorąc pod uwagę powód, dla którego zostały one przyznane oraz sposób ich uzyskania, mogą one jedynie zostać uznane za wyraźnie niesprawiedliwe z punktu widzenia wartości leżących u podstaw Konwencji. W tym stanie rzeczy istnienie bądź nieistnienie winy osobistej osób, które korzystały z tych niesprawiedliwych przywilejów, nie jest istotne dla rozważenia kwestii zgodności z art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji. Stanowisko to podziela także Sąd Apelacyjny orzekający w sprawie.

Reasumując ustawodawca przy uwzględnieniu reguł proporcjonalności i zasady nienaruszania istoty prawa zabezpieczenia społecznego jest uprawniony do takiej modyfikacji przepisów emerytalnych, które będą niwelowały przywileje emerytalno-rentowe nabyte z tytułu służby na rzecz totalitarnego państwa.

Sąd Apelacyjny wziął również pod uwagę, że w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 czerwca 2021 r., sygn. akt P 10/20, stwierdzono, że art. 22a ust. 2 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy [...], jest zgodny z art. 2 oraz z art. 67 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Powyższy wyrok dotyczył policyjnej renty inwalidzkiej, a w jego uzasadnieniu Trybunał zwrócił uwagę na istotne kwestie ogólne, rzutujące na ocenę zasadności odwołań byłych funkcjonariuszy pełniących służbę na rzecz totalitarnego państwa od decyzji obniżających wysokość nabytych przez nich świadczeń. W ocenie Trybunału, ustawodawca, pozostając w zgodzie z systemem konstytucyjnych wartości, był uprawniony, pomimo znacznego upływu czasu od rozpoczęcia transformacji ustrojowej, do wprowadzenia kolejnej regulacji obniżającej – w racjonalnie miarkowany sposób – świadczenia rentowe za okres służby na rzecz totalitarnego państwa. Podniesiono również m.in., że standard konstytucyjny jest w tym obszarze wyznaczany przez powszechny system emerytalno-rentowy, a nie systemy preferencyjne, takie jak emerytury i renty mundurowe lub emerytury w obniżonym wieku, które nie należą do istoty konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego, zagwarantowanego w art. 67 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Pomimo uznania, że prawo do świadczeń nieproporcjonalnie wyższych zostało nabyte w sposób niegodziwy, ustawodawca nie pozostawił byłych funkcjonariuszy bez środków do życia, zapewniając im uposażenie na poziomie minimum socjalnego. Nie można zatem uznać, by stanowiło to nieproporcjonalną ingerencję w prawo do zabezpieczenia społecznego w rozumieniu art. 31 ust. 3 zdanie drugie Konstytucji RP. Skonkludowano, że kontrolowany przepis ustawy nie pozbawia funkcjonariuszy możliwości uzyskania świadczenia, zmniejsza jedynie kwotę wypłacaną z tego tytułu do takiej, jaką pobiera znaczna liczba polskich rencistów.

Ponadto należy podkreślić, że ubezpieczony nie jest pozbawiony swojego uposażenia, a jest ono ograniczone do poziomu przeciętnej emerytury tj. poziomu uposażenia osób, które żyjąc w tych samych warunkach nie wspierały funkcjonowania państwa komunistycznego i przez to nie uzyskały apanaży podnoszących ich wynagrodzenie, co wprost przekłada się na wysokość ich emerytury.

W cytowanym już wyżej uzasadnieniu do projektu ustawy nowelizującej wskazano, że przyjęta maksymalna wysokość emerytury policyjnej na poziomie przeciętnej emerytury wypłacanej przez ZUS, pozostawia emerytów policyjnych (mundurowych) objętych projektowanymi przepisami w stosunkowo korzystnej sytuacji, ponieważ jak wynika z przekazanych przez ZUS informacji, w ramach powszechnego systemu emerytalnego było wówczas (tj. na chwilę udzielenia informacji do potrzeb projektu) wypłacanych 2.010.800 emerytur w wysokości powyżej przeciętnej kwoty, co stanowiło 39,6% wszystkich emerytur wypłacanych przez ZUS, natomiast 3.071.500 emerytur w wysokości poniżej przeciętnej kwoty, co stanowiło pozostałe 60,4% wszystkich emerytur wypłacanych przez ZUS (dane z uzasadnienia projektu ustawy).

Analiza powyższych danych potwierdza, że trudno mówić o pokrzywdzeniu funkcjonariuszy pełniących służbę na rzecz totalitarnego państwa, jeżeli wysokość ich emerytur / rent nadal pozostaje wyższa od większości tych świadczeń wypłacanych z powszechnego systemu ubezpieczenia społecznego. Nie bez znaczenia jest również, że wiele z tych osób od lat pobierało uprzywilejowane świadczenia, co uznano obecnie za niesłuszne, nie nakładając przy tym obowiązku zwrotu bądź kompensaty tych wypłaconych już wcześniej świadczeń. Tak jest w sytuacji ubezpieczonego, który jak już wyżej wskazano, w ogóle nie został objęty pierwszą ustawą dezubekizacyjną.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie stanowi zatem usprawiedliwienia podnoszony przez wielu funkcjonariuszy, a także ubezpieczonego, argument, że oni osobiście nie podejmowali żadnych aktywnych działań wobec współobywateli. Podkreślenia wymaga, że zamiast uczestniczyć w totalitarnym reżimie ubezpieczonego jak i inni funkcjonariusze mogli, jak wielu współobywateli, podjąć walkę o jego szybsze obalenie, co niewątpliwie przyspieszyłoby demokratyczne przemiany, których pozytywne skutki są obecnie odczuwalne dla ogółu obywateli, w tym – co należy zauważyć – również dla byłych funkcjonariuszy reżimu komunistycznego.

Reasumując, skoro przepisy art. 13b oraz art. 15c i art. 22a ustawy zaopatrzeniowej stanowią obowiązujące przepisy prawa, a T. R. (1) pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa w okresie od 1 października 1975 r. do 31 lipca 1990 r., ponieważ pracował na etacie objętym art. 13b ust. 1 pkt. 5 lit. b) tiret ósme ustawy zaopatrzeniowej, to organ rentowy prawidłowo dokonał obniżenia należnych ubezpieczonemu świadczeń poprzez „wyzerowanie” okresu wykonywania służby na rzecz totalitarnego państwa.

W konsekwencji powyższych rozważań ocenić należało, że zaskarżone decyzje są zgodne z obowiązującymi przepisami prawa, co do których Sąd Apelacyjny odmiennie niż Sąd Okręgowy nie odnalazł przesłanek do odmowy ich zastosowania. Jak już wyżej wskazano ratio legis rozwiązań wprowadzonych nowelizacją z 2016 roku jest obniżenie świadczenia jako wynik świadomego i dobrowolnego udziału ubezpieczonego w służbach bezpieczeństwa państwa o strukturze komunistyczno-totalitarnej, które zwalczały najbardziej podstawowe, bo przyrodzone prawa człowieka i wolności obywatelskie.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. zmienił wyrok sądu pierwszej instancji i oddalił odwołania.

O kosztach postępowania przed sądem pierwszej instancji - zgodnie z wnioskiem organu rentowego - Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 § 1 k.p.c., zgodnie z którym strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu), przy czym Sąd rozstrzyga o kosztach w każdym orzeczeniu kończącym sprawę w instancji (art. 108 § 1 k.p.c.). Do celowych kosztów postępowania należy, między innymi, koszt ustanowienia zastępstwa procesowego (art. 98 § 3 i art. 99 k.p.c.). Zatem, skoro uwzględniono apelację organu rentowego uznać należało, że organ ten wygrał postępowanie sądowe. Wysokość kosztów ustalono na podstawie § 9 ust. 2 (180 zł - przy uwzględnieniu, iż sprawa obejmowała odwołania od dwóch decyzji organu rentowego - 90 x 2) rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radcowskie (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1935). Jednocześnie od dnia 1 lipca 2023 r. Sąd ma obowiązek orzekać z urzędu o odsetkach należnych stronie wygrywającej od przyznanych kosztów na podstawie art. 98 § 1¹ k.p.c.

sędzia Urszula Iwanowska